

ՄԵԴԻՔԻՆԵ

ԲԱՆԱԽՈՐԴ

ԿՐԻՄԻԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐԱՔԱԿԱՆ

ՅԵՐ ՏԱՐԻ
1901

ՅԻՒ 21 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1

ԽՄԲԱԳԻՐ-ՏՆՕՐԵՆ
Մ. ՄԱՍՏՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴՈՒ
ԻԶՄԻՐ

ՀԱՄԱՅԱԿԱՆ ԳՐԱՏՈՐ

de la Revue Arménienne des Sciences
au couvent des R. R. P. P. Mechitaristes

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Անյարատեւորքին		857
Աեօնին	Կ. Սեւիանեան	861
Իմ Հին Քաղուածներէս Բաշխարհի ժամ	Մ. Նուպարեան	868
Քրական Վերլուծումներ	Յ. Շուպարսկան	869
Տղու. Կասկած Բանաստեղծական	Հօսաղ	873
Տխուր Պատկեր մը Յիշատակէրն Շարիք	Դ. Կ. Խանգեան	873
Պայրոցական Քերբուած Մար Երկնից	Ալիիշինե	878
Մտածին Պատկերներ Ներսէս	Թաշիս	880
Ընկերային Կեանքէն Լին Թէնի	Ղ. Վարպեան	882
Ճերմակ ու Սեւ Կիւերն Հասարակ	Նուրհան	884
Յարութիւն Փաշա Տատեան		890
Քաց Նամակ Աւ Երկնէ Եւ Վարդապետ		890
Յոբէեան Մեծ. Թ. Պարպերեանի Հեռագիր		892
Փիտոդորին մը	Ղ. Վարպեան	892
Արաքաղ	Ա. Ա. Մ.	893
Փիղերային Քասախօտութիւն	Վարչ. Գիշ. Դաս.	896

ԲԱՑՈՒԱԾ Է

“ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՍԼՈՅ”

ՅԶԻՂ. ՄԱՍԼՈՅ

1902

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՆՈՅՆ ԿԸ ՄՆԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1902 Յունիսար 1 թիւը պիտի հրատարակուի ճշիւ պարունակութեամբ և կրկին ծառայով՝ ի յիշատակ թերթիս ողբացեալ Հիմնադիր-Խմբագրապետի՝ մահուան տարեդարձին և նուէր մը Խմբագրութեանս կողմէ իր Բաժանորդացի:

Յաւաջիկայ թիւերով հետզհետէ պիտի ծանուցուին նոյն թիւին մէջ իրենց յօդուածներով մասնակցութեան անունները:

ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԼԱ. ՅԱՐԾ

ԹԻԻ 21

1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1901

ԱՆՅԱՐԱՏԵԻՈՒԹԻՒՆ

ԸՆԴՈՐԻՆԱԿԵԼՈՒ մէջ՝ ճարպիկ, նմանելու կէտին՝ յաջողակ, իւրացնելու պարագային՝ անմրցելի կրնան հանդիսանալ մերայինք, այս ամենն անհերքելի իրողութիւններ են ու պիտի մնան ուր որ հայ տարրը համայնք մը կ'կազմէ:

Բայց այս ամենն կ'դժայցենն ժամանակիս յոբաճուն պէտքերն, այս ամենն կ'բաւեն հայուն տալու առաջնակարգ գիրք մը ընկերական աստիճաններուն վրայ, այս ամենն կ'ներեն մեզ համար չինելու նախանձելի անուն մը՝ այն ամեն միջավայրներու մէջ ուր շարունակաբար շփման մէջ կ'գտնուինք օտար տարրներու հետ:

Իրաւի՝ անհերքելի է որ մերայինք թէ՛ իրենց լեզուագիտութեամբ, թէ՛ ճարտարութեամբ, թէ՛ արթնութեամբ, թէ՛ կտրողութեամբ ու վիճակով միշտ գրաւուած են՝ ընկերութեան մէջ՝ եթէ ոչ առաջին՝ գէթ

երկրորդ կամ երրորդ տատիճանները, միշտ ունեցած են իրենց դիրքի համապատասխան յարգ ու պատիւ և արհամարհելի տարր մը չեն ճանչցուած օտարներէ։ Քայց այս ամենն կ'ըսուէ, ըսելու որ մերայինք աննման կերպով յաջող են ամեն պարագաներու տակ չունինք այնպիսի թերութիւններ որոնք բացայայտ երեւան կ'ենեն զանազան առիթներու, այլազան խնդիրներու մէջ, կրնանք պնդել թէ ունինք յարատեւութեան ոգի և ունէ գործ մը անվհատ շարունակելու քաջութիւնը, զոհողութեանց առջև՝ լինին բարոյական կամ նիւթական՝ չընկրկելու չափ վեհանձնութիւն և խոչընդոտներու դէմ մաքառելու բնածին ոյժ։ Յարգելով տնհատական բացառութիւնները, ժխտական պիտի լինի մեր պատասխանը։

Առնենք մեր աչքի առջև կատարուած իրողութիւններէն մի քանին։

1886 ին տնախորժ պարագաներու բերմամբ, մերայինք յարմար դատեցին բաժնուիլ օտարազգի ակումբներու անդամակցութենէն և խմբովին հրաժեշտ առնելով ձեռնարկեցին հայ ակումբի մը կազմակերպութեան Աւելի-անուամբ, Տասնհինգ տարի մերթ վաղուն, մերթ անփայլ շրջաններ բոլորելէ յետոյ, ջլատիչ շշուկներ տարածուիլ ոկւան, թէ հայ Ակումբը պիտի գոցէ իր դռները՝ որովհետեւ անդամակիցներէ չատեր կ'դիմեն դարձեալ օտար ակումբներ, թէ՛ վճարմանց համար՝ դժկամակութիւններ տեղի կ'ունենան, թէ՛ գանդատներ կան բարեկեանդանի առթիւ պարահանդէսներ չսարքուելուն, վերջապէս թերու անվերջ շարք մը, որու յաջորդեց ի վերջէ պղծ հաստատութեան փախումը։

Եւ բուն իսկ ի՞նչ էին գլխաւոր շարժառիթներն այդ ակումբի կործանման, անյարտաւ ոգի և օտարին մօտենալու կապկանման միտում մը, որու քնասուքեր հետեւանքները քննել՝ դուրս է մեր ներկայ յօդուածի նպատակէն։

Եթէ Արեւելեան Ակումբն անկարող էր իր վեճակին մէջ

աւելի փայլուն դիրք մը ստանալու՝ որո՞ւ էր յանցանքն, եթէ անյաջող էր պարահանդէսներ կազմակերպելու մէջ՝ որո՞ւ կ'իյնար այդ պակասը լեցնելու գործն, եթէ ժամանցի համար ձանձրացուցիչ կ'զանէին շատեր անոր լուրջ մթնոլորտն, որո՞ւ կ'պատկանէր այդ ձանձրոյթի քօղը փորձաւորութեամբ ճիգերն ընել, եթէ ոչ ակումբի անդամներուն որոց մօտ եթէ գտնուէր քիչ մ'աշխոյժ, զոհողութիւններ ընելու կամք, յարատեւելու սիրտ, անկասկած ենք որ այդ ակումբն անել փիճակի մը չպիտի մատնուէր և հայ երիտասարդութիւնը չպիտի գիմէր օտարի գիրկը, օտարին տալու իր դրամը, ձուլուելու անոր հետ, տոգորուելու անոր գաղափարներով, և ի վերջէ կորուսելու իր լեզուն, սովորոյթները, կենցաղն և թեքեալ օր մ'ալ կրօնը:

Առնենք ուրիշ օրինակ մ'ալ շատերու մէջէն, ամենէ աչքառուն, կարծեմ մոռցած իսկ ենք թէ Արհեստանոց մ'ունինք, այս ունինք շէնքը, նուէր մը՝ հայ մեծատան մը կողմէ, բայց ի՞նչ փիճակի մէջ, մենք ըսենք անչքութեան՝ դուք ըսէք անգոյութեան մէջ, ինչո՞ւ, որովհետեւ չկըրցանք գեռ ունենալ կարող ձեռներ, որպէսզի այդ արհեստանոցի շէնքին մէջ սկսին հետզհետէ մշակել արուեստներու զանազան ճիւղեր և ուսուցանել զանոնք հայ մանկաւոյն այն դասակարգին որ օր մը կոչուած է հայ արհեստուոր գասակարգը ներկայելու:

Սոյն արհեստանոցի մասին թեր ու դեմ՝ կարծիքներ և քաջքշուկ յօգուածներ երևցան ժամանակին, բայց ոչ ոք մոռածեց լրջօրէն ձեռք առնուլ խնդիրն և տալ անոր բաղձացուած դոյնը, իրաւէ որ արհեստանոց մը՝ ո՞ր ճիւղին ալ պատկանի՝ կ'պահանջէ անհրաժեշտ եղող անմիջական գործիներ, որոնք դժբաղդարար գոյութիւն չունեցան այդ շէնքի հաստատութենէն սկսեալ, բայց եթէ նախապէս որոշուէին արհեստներու այն երեք տեսակներն՝ որոնք պիտի ուսուցուէին այդ շէնքին մէջ, չենք կարծեր որ շէնքը շինելու առատաձեռնութիւնն ունեցող անհատը մերթէր այդ գործիներն ևս մատակարարել և այսպէս իր նպատակի գործադրութիւնը սկսուած տեսնելու գոհունակութիւնն ալ

ունենալ, ի՞նչ ըրինք, խախտ տ հիմերու վրայ ոկոսանք գործի և մէկ կամ երկու տարի յետոյ ստիպուեցանք աղքատ ընտանիքներու իբր առժամեայ պատասպարան գործածել, և այժմ բացի մէկ սենեակէն՝ ուր կ'աշխատին ներսէսեան Որբանոցի որբերն՝ դերձակութեամբ, միւս երեքն դատապարտուած են դոյ մնալու, մինչև ե՞րբ, չգիտենք:

Ահա այո պարագային մէջ ալ ականերև չե՞րևիր մեր անյարատև ոգին և գործ մը սկսելէ յետոյ զայն յաժող ընթացքի մը մէջ դնելու գլխաւորագոյն տարրին չգոյութիւնը:

Երկու բառ ալ թէնիս ակումբի վրայ, ի՞նչ եռանդ, ի՞նչ խանդ էր այն երբ քանի մը հայ երիտասարդներ և օրիորդներ նախ և առաջ ձեռնարկեցին այդ ակումբի կազմակերպութեան, օտարներու նմանելու փառքն, օտարներու հետ շփուելու փառասիրութիւնը, զիրար չափելու չափչփելու, դիտելու դիտուելու, խաղալու, զրօսնելու, յաղթելու յաղթուելու, և մարդկային տկարութեանց բոլոր յուզումներով առլի՝ սկսան գործի, այդ ակումբի դէմ խօսողը՝ խաւարամիտ մը, անոր դէմ դընողը՝ ագէտ և չմասնակցողը պահպանողական հնամուկ իշուեցաւ, և հիմա՞կ, ի՞նչ կ'ըսենք, թէ այդ ակումբն՝ թէև հայ անուամբ, հայ տարրներով մարմին առած՝ այսօր հայու երես չտեսներ գրեթէ, թէ օտարներու ժամադրավայր մը եղած է միայն, թէ խեղճ է ընկերութեան վիճակն, որովհետև անդամ և անդամուհի սկսած են հրաժեշտ տալ անոր և լծէ մօտալուտ է անոր դամբանալիանի վերջին նուագը, հապա ո՞ւր մնացին այն քանի մը պոռոտալոս էականերն՝ որ թէնիսով կ'նկրտէին կրթել հայ պատանին ու հայ օրիորդն, որպէս թէ ամեն ինչ կրլլած լինէինք և այդպիսի ակումբի մը պակասը միայն դգալի եղած լինէր, ինչո՞ւ համար այժմ հարկ եղած զոհողութիւններն և մասնակցութիւնն չեն ընծայեր գունէ հայ անունն օտարներու առջև բարձր պահելու նախանձախնդրութեամբ:

Դեռ կան ասոնց նման շատ գործեր, հիմնարկութիւն.

ներ, հաստատութիւններ թէ քաղաքիս և թէ զանազան վայրերու մէջ, բայց երկար կ'լինի մի առ մի զանոնք մատնանշել:

* * *

Ինչպէս տեսանք, ամեն ձեռնարկ կամ գործ՝ թէ լինին նոր կամ հին՝ թողլով բացառութիւններ կազմող փոքրամասնութիւնները, միշտ տխուր ու անել վախճան մ'ունենալու դատապարտուած են մեր մէջ, որովհետեւ շունինք բնածին ոգին որ յարատեւութիւն կ'իջուր, մանաւանդ յեղյեղուկ է մեր բնաւորութիւնն որ ընդհանրապէս երեւան կուգայ նիւթականին առջեւ, երբ հարկ կ'լինի զոհողութիւն մը, ճիգ մը ընել, զարկ մը տալ փռչելու հակամէտ ու և է ձեռնարկի մը յարատեւութիւնն ապահովելու համար:

Պարծենալու մէջ ճարտար ենք, գիտենք փայլուն, փողփողուն գոյներով ներկայել միշտ նոր ծնունդ առած գործ մը, բայց անոր վերջը բերել, լաւ շաւիղի մը մէջ զայն ուղղել դժբաղդաբար չգիտենք, որովհետեւ՝ հա՞րկ է անգամ մ'ևս կրկնել՝ չունինք յարատեւութեան ոգի, հաստատուն կամք և սրտովին աշխատելու ձիրքը:

ԼԵՕՆԻՆ *

ԹԳ

Ինչպէս ըսած էր ինքն ալ՝ Մենկա խաթուն ընկերութեան ամեն խաւերուն ծանօթ անձնաւորութիւն մ'էր, ապուածալախ, ջերմեանոյ բրիստոնեայ, բոլոր յամերգութիւնները գոց գիացող, որովհետեւ բարի աղբաւրի մը երէցիկն էր, և երիտասարդ հասակին իր մէկ հատիկ մանկիկով այրի մնացած, ապրելու պէտքը վարպետ մանկաբարձ ու բազդ նայող ըրած էր զինքը, շնորհիւ այս պլսաւոր արհեստներու ամեն դասակարգէ բազմաթիւ կիներ և ուր ուրեք այր:

* Տե՛ս քիւ 20, երես 823:

մարդիկ կը յաճախէին իր տունը, մանաւանդ ինքնակոչ ազնուական տիկիներն այնպիսի գողանիքներ կը հաղորդէին Մէնէնտ խաթունի որոնց յաջող հետեանքով հռչակաւոր հեղինակութիւն մը եղաւ պատուաւ երեցիկներ ։

Յաճախորդներու առատութեան պատճառով ստիպուած էր ընդարձակ տուն մը վարձել և կահաւորել բաւական ընտիր ճաշակով, և ամենէ առաջ հող տուրած էր իր հոգելոյս ակրտէրէն յառանգած սուրբ Աստուածածնի օծեալ պատկերը փոքրիկ սենեակի մը մէջ խորան մը շինելով վրան տնկել, և զարձակ հոգելոյսէն մնացած արծաթեայ կանթեղը անշէջ պահել անոր առջև ։ Իր զլխաւոր ծանօթ արհեստներէն զատ զեղագործութեան ու երեսի ծեփ ոլատրաստելու զործին ալ հմուտ էր ։ Քաջ երազահան էր և աղօթող, հրաշքով հիւանդներ կը բուժէր, մէկ խօսքով, իբրև Յիսուսի հաւատարիմ առաքելուհին կը դաւանէին ամեն անոնք որ իր տան ներքին մթնոլորտը կը շնչէին, այլ շէնքին ամեն խորշերուն մէջ սէր կը բուրէր ։ Տիրամօր ցծեալ պատկերը պաշտպան ուղին էր իրեն մօտ ու ձէթ մատուցանող բոլոր հաւատացեալներու ։

Բայց Մէնէնտ խաթուն իր միակ աղջիկը չէր պահել իր նուիրական տանը մէջ և չէր ուզեր ազնուականի հովիւր սալ անոր համակերպելով այն քրիստոնէական խնարհութեան որ մեր կրօնի շարս սիւններէն մին է ։

Փերուզ իր մօրը հաւատարիմ և արժանաւոր աղջիկն էր, զաղանապահ լինիլ, ամեն տեսածին կոյր, և լաւ ձևանալ, ու զանազան անմիջապէս հաղորդել իր մօրը, ասոնք էին իր առած խրատներն ու հրահանգները զորս լիով կը կատարէր. սոստաւակն հասակին հարուստ ընտանիքի մը տունը սպասուհի մտաւ, ու երեք տարուան մէջ մի քանի տուններ փոխելով փերուզ եղաւ ինչ որ պարտ էր լինիլ Մէնէնտ խաթունի նման կնոջ աղջիկը, այսինքն զիտող, մութին մէջ տեսնող, փափսւրները յստակ լսող, ինքնամուտաց զիրք մը հեշտիւ պատկերացնող, և այլ զիրքէն հրապուրուած աչքերու ներքև յանկարծ սթափելով շտապող, ամօթեալ, միայն և կատարելապէս անմեղ մօրթի ստակ պատուարուած սնդիկ մը՝ որ ասեղի մը բացած ծակէն անցնելով՝ կ'երթար շրջելու զինք հալածող տան տիրոջ ոսկորներուն մէջ՝ աճանց իր ամբողջութենէ մաս մը սպառնալու ։ Եկաւ որ մը ուր՝ փերուզ այդ անբախտարեղի սնդիկը սեղմեցաւ ու ճնշուցաւ տան տիրոջ մեղաւոր թևերուն մէջ, այն ժամանակ տառները տարին անցուցած էր նա ։ Ոչինչ կայ զարմանալի այս արարողութեան մէջ, քանի որ հարուստ և ազնուական յարկերու ներքև խիղճերը հանգարտ են, քանի որ սպա-

ցուէին սկաւառակներ լուալէ ետեւ պարտաւոր է մեծատան հաճողները և տիրուհոյն քափրիսները գոհացնել, և քանի որ խիղճ ու պատիւի բացը լիւզի կը գոցէ դրամը:

Բարոյական անկումի այս աղաւաղութեան մէջ, մայրերու՝ կոյր յամառութեան հանդէպ՝ որով այդ խենթերը ուխտած են իրենց մանչ զաւակները ամուրի պահել, սպասուէին ոչ յիմար է և ոչ ամբարտաւան երբ յուսալէ չկարգիր թէ որ մը իր տիրոջ տնտեսով պիտի փայլի:

Ստոյգ է որ անբարոյական խուճիկը մտնողանց խուճիկը եւս անշարժութեան չեն մասններ ժողովուրդը, բայց հակառակ ասոր ես կ'ուզեմ ծամ՝ տնաջ տեսնել այդ անբարոյական տարրերու անկացումը, որով կը փրկուի նաև բանասերն այս տեսակ կէքը յօրինելու տխուր հարկէն, վասնզի ասդին շատ ու շատ աւելի կարեւոր նիւթեր գիզուած կ'ապասնն դրուելու:

Երբ Փերուզ իր մօրն իմացուց փորձութիւնը, Մէնէտ խաթուն մէկ շաբաթուան մէջ կարգադրեց զործը մեծատան պարտնէն կարեւոր գումար մը կորզելով իր աղջկան օժիտին համար, պարտնը ստիպուած էր գործն անոյշ տեղը կապել, որովհետեւ Մէնէտ խաթուն կ'սպառնար տիկինը գրգռել իրեն դէմ:

Անցան տարիներ, և Փերուզ տունէ տուն պաշտօն վարելով միշտ փորձութեան կը հանդիպէր, բայց Մէնէտ խաթուն խիստ յաջողակ վարպետ էր՝ աղջիկ վերաշինելու արուեստին մէջ ալ:

Վերջին փորձութիւնը կուգար Արամին, Մէնէտ խաթուն չափազանց նեղացաւ ու խտաւ յանդիմանեց Արամը այս անաւակութեան համար, և մինչև իսկ սպառնացաւ արշարութեան դիմել Արամ՝, որ աշխարհի բոլոր կիները մէկ օրէնքով կը դառնէր և իբրև մէկ խմորի բաժանումներ կ'նկատէր զանոնք, այս անգամ Փերուզը կը գտնէր ընդհանուրէն բոլորովին աւարներ, անուս՝ բայց մտային կարողութեան տէր, սպասուէի՝ բայց չէօնինէ աւելի պատուաւոր, անխօսուկ՝ բայց իր աչերը չափազանցօրէն պերճախօս, սրբա՝ բայց իր տիկին մայրէն աւելի շքեղ ելժէ ազնուական տիկնոջ փառաւոր հուզումներով ու զարդերով պաճուճուէր օր մը, տոնոյմէ զատ Փերուզ աղքատութեան մէջ իրրև անլթար մարդարիտ մնացած էր, այս սոսաքինութեան զաղափարով Արամ կը թուէնար, և փոխանակ զրամով Մէնէտ խաթունի բերանը խփելու՝ խոտացաւ ամուսնանալ աղջկան հետ. ինչ որ բնական էր այս պարագային մէջ, մոսկաբարձ պառաւր բրբիջ մը արձակեց Արամի այս կեղծիքին վրայ ըսելով որ խարուիլն իրեն համար չէր: Արամ իր բոլ գանուած երդումի պաշտօրը պտրպեց, բայց ասկէ խոշոր գումար մը յանձնեց ապագայ

զորանչին՝ որ այն օրէն սկսելով այլևս սուշ ցոյց կուտար՝ փերուզի երեսը իր նշանածին, ժամադրութեան տեղին էր Մէնէնտ խաթունի տունը և սակաւ իր ներկայութեան։

Օր մը Արամ անհամբեր կ'սպասէր փերուզին, զանի առնելէ աւելի իր յանձնարարած մէկ բանը ձեռք ձգելու համար, վերջապէս սպասուհին եկաւ, երիտասարդը ամենէ տուաջ հարցուց.

— Բերի՞ր։

— Այո՛, պատասխանեց փերուզ թուղթ մը առաւ։ Արամի որ խկոյն կարգաց ու դրողանը պնելով կրկնեց.

— Ի՞նչ նոր։

— Անտկնիկալ։

— Ըսէ՛ տեքեմա՛։

— Լինցած է։

— Իրա՞ւ, ինչպէ՞ս։

— Միտիմարեաններու ձեռքով պիտի կատարուի ամուսնութեան արարողութիւնը։

— Ա՛հ, այդ չէի սպասեր։ Վստա՞հ ես։

— Ես ե՞րբ սխալեցայ։

— Ուրեմն, յարեց Մէնէնտ խաթուն, բիշ օրէն։

— Անտարակոյս, մայրիկ։

— Բայց մինչև որ ձեռակերպութիւնները լինան չեմ կարծեր որ մէկ ամիսէն առաջ կատարուի, աւելցուց Արամ։

— Հիմա ո՞ր կայել է Անթառամ։

— Այդ է Հակոբ ինչիւրը, Մէնէնտ խաթուն, նա կարող է ամեն բան տակնուվրայ ընել, և դու միայն կրնաս արգիլել այդ վեճ վտանգը։

— Իսկ դու ի՞նչ պիտի ընես։

— Ես կ'ատեմ Լէճնիւր, իմ վրէժը պիտի լուծեմ մի այնպիսի եղանակով որ. . .

— Բայց, ընդմիջեց Մէնէնտ խաթուն, քիչ օրէն կամ։ Եւ անմիջապէս մեղրալուսինը վայելելու համար, այն ժաւ մանակ. . .

— Մինչև աշխարհի միւս ծայրը պիտի հալածեմ զինքը, անհոգ եղիր։

— Ո՛ր պիտի թողնու ալջիկս. . .

— Ես անձամբ զործելու պէտք չունիմ, առ այլմէ այն թուղթը բաւական է, ըսաւ Արամ զրդանէն թուղթը հանելով։

— Ի՞նչ է այդ թուղթը։

— Արդէն ուշացայ, պարտեմ մեկնիլ, թող փերուզ բացատրէ։ Եւ Արամ շտապով մեկնեցաւ։

ԻՅ

Քիչ յետոյ երկու պառաւ քոյրերը մասն Մէնէնտ խաթունի
մենեակը, Անթառամ խիստ նեղացած էր, ջղային բերրութեամբ
շնչասպառ՝ հազիւ կրցաւ գունաւոր ծաղիկներով գլխարկը հանել,
ն ինք բազմոցին վրայ փռուեցաւ:

— Ի՞նչ ունիս, դոչեց Մէնէնտ խաթուն, խորհրդաւոր ականարկ
մը ընելով Վարդահիւի, — բայց դու այդ բնաւորութեամբ երբէք միս
չպիտի կտայես:

— Մի հարցներ, պատասխանեց Վարդահիւ, կէս դիշերէն ի
վեր կը տառապի, խօսք մտիկ չընէր:

— Բայց ի՞նչ ունի, ի՞նչ է եղածը . . . :

— Տակաւին ի՞նչ պիտի ունենամ, զէշ երազներ տեսայ, պո-
ռաց Անթառամ պլլանդակ շարժումներով:

— Բարի է, պատմէ նայինք:

— Մէհ, չեմ կրնար, շունչս հատաւ:

— Երկու խօսքով, բայց կեցիր, ըսաւ Մէնէնտ խաթուն, —
Փերուզ, համրիչս ինձ բեր, և տոնելով զայն Փերուզի ձեռքէն, լուրջ
կերպարան մը ստացաւ, շուրթերը արագ արագ վը շարժէր, և աչ-
քով նշան ըրաւ Անթառամի որ պատմէ:

— Գիւզ մը դացեր ենք եղեր, ըսաւ Անթառամ:

— Բարի է, յաճեց Մէնէնտ խաթուն ու շարունակեց համրիչն
և աղօթքը:

— Բունար պաշի:

— Բարի է:

— Մի՞տ աւագանին շուրջը նստանք, պարսն Սեդրաք բոլոր
աղջիկներէ տեղի ինձ կը մեծարէր:

— Բարի է:

— Շատ տեսակ կերակուրներ ունէինք, կերանք, խմեցինք,
բայց բերանս համ չկար, որքան ուտէի այնքան անօթութիւնս
կ'տեղնար:

— Բարի է:

— Յետոյ բոլորը հարբած ու յոփացած բնացան, եւ անօթի՝
Պարոն Սեդրաք աչք ըրաւ ինձ ու թեւ տալով հեռացանք և մօտ
կայ նոննիներուն մէջ մօտանք:

— Բարի է:

— Ծառերը բնանաւորուած էին որանչելի նստերով, բայց տ-
մեն անգամ որ քուռ մը փոցնել կուգէի, նստը ձեռքս կը հեռանար:

— Բարի է :

— Սեղրաք ընդհակառակն զիւրութեամբ կը բաղէր և ինձ կուտար, ես ըսեմ տասը, հարիւր, զոնք բա՛է հազար նուա տուա ինձ, բայց բալորն ալ պարսպ էին :

— Բարի է :

— Ինչի՞ս բարին, այնչափ նուաերէն և ոչ մին մէկ հատիկ չէր կրեր իր մէջը, Սեղրաք կը խնդար, ես բանի ախրէի նա աւելի կը խնդար, յեապ խնդալէն մարեցաւ ու ես լալով արթնցայ :

— Ամենաբարի՛, գոչեց Մէնէնտ խաթուն և իր փորքիկ աչերը փայլեցան :

— Աստուծոյ սիրոյն, մեկնէ ոա երազը նայինք, աղերսեց Վարդուհի :

— Շատ պարզ է, պատասխանեց Մէնէնտ ու զառնալով փերուզի ըսաւ, — Թող մեզ առանձին մինչև որ քեզ կանչեմ :

Փիրուզ մեկնեցաւ :

— Ի՞նչ ընեմ, աղջիկ զաւակ է, աչքը բանալու չգար :

— Իրաւունք ունիս, յարեց Վարդուհի ժպտելով :

— Ո՛չ, անիրաւ ես, գոչեց Անթառամ յուզուած, — Ե՛ս որ աչքս դոց մեծցայ ի՞նչ հասկցայ, ի՞նչ համ առի աշխարհէն, հիմա կուան երիտասարդները խաճոտ աղջիկներուն վրայ կը խնդան :

— Այլպէս է թէպէտ, սակայն ինչ որ տարվցանք մեր մայրերէ պարտինք նոյնը աւանդել մեր աղջիկներուն, պատասխանեց Մէնէնտ խաթուն փիլիսոփայի ծանրութեամբ : Գանք հիմա երազիդ, փառք կուտամ Աստուծոյ որ ճշմարտութիւնը քեզ յայտնեց, և թոյլ չառաւ ինձ թարգման լինիլ իր հրաշագործութեան, որովհետեւ զու մինչև աստիճան մը թերահաւատ ես, առոր համար կը դժուարէի քեզ իմացնել ճշմարտութիւնը . . . :

— Ի՞նչ ճշմարտութիւն :

— Վարդուհի, զու այս առնէն կը սեպուիս, գնա՛ խնդրեմ Փիրուզին հետ զաւացուցիչ բաներ պատրաստելու, ըսաւ Մէնէնտ խաթուն ականարի մը ընելով անոր, որու մեկնելէն յետոյ Անթառամի ուղղեց խօսքը :

— Շորէն փառք ամենակարողին որ իր անխմանալի փառաբանութեամբ երազով քեզ յայտնեց բոլ փրկութիւնը . . . :

— Բացատրէ՛, Մէնէնտ խաթուն, չեմ հասկնար :

— Գիտե՞ս ի՞նչ է Սիրառնոյշի անհատատարմութեան պատճառը :

— Իր լպրշութիւնը, գոչեց Անթառամ զգուսնքով :

— Ո՛չ, նա իրաւունք ունէր այնպէս վարուելու :

— Իրաւունք ունէր :

— Այո՛, վասնզի Պարոն Սեդրաք ամուսնանալու մարդ չէր...

— Ա՛հ, բացագանչեց չոր աղջիկը գալիահար, — անկարելի է, չեմ հաւատար:

— Ինչ մտիկ քրէ, Անթառամ, բառ աշխուժու Մէնէնտ, գու իմ անդրանիկ աղջիկիս տեղն ես, միայն, Տէրս թող գիանայ որքան հագ կը տանիմ քու վրայ, ըսէ կ'աղաչեմ, քենէ շահ մը ունիմ որ ստեմ, մանաւանդ ես սո՛ւտ կը խօսիմ, հաւատալ ինչ, մէկ հատիկ աղջիկիս մեակը պագնեմ, եթէ...

— Օ՛հ, մի՛ երգնուր, քեզ կը հաւատամ:

— Քու բարի սիրան է որ քեզ կը մերժէ Սեդրաք բոուած այդ փայտէ մարդէն:

— Բայց քանի որ այդպէս է ինչո՞ւ կ'ամուսնանայ:

— Ահա խնդիրը, զինքն համազեր են որ ամուսնութեամբ կրնայ բաւուիլ, բայց անօգուտ, ասկէ դատ այդ մարդը որ հարուստ է կուզէ ինքզինքը ընտանիքի տէր ցուցնել ընկերութեան առջև:

— Խենթ է ուրեմն:

— Անտարակոյս, խենթ ու չարագործ, գազան՝ որ խեղճ ուղջիկներու պէտքը կ'այրէ: Ա՛րդ, հիմա որ ճշմարտութիւնը հասկցար, կ'ուզե՞ս որ գործը ես իմ ձեռքով կարգադրեմ ու վաղը Երկին Սեդրաք լինիս, քսէ, կ'ուզե՞ս:

— Ո՛չ, ո՛չ, սատանան կ'առնեմ ան չեմ առներ...

— Գիտէի որ այս պատասխանը պիտի տաս, ինչպէս ամեն ինքը պէտքը աղջիկներ, հիմա գիտե՞ս ի՞նչ բանի կ'աշխատիմ եթէ Աստուած մեղք չհամարի:

— Ըսէ, խնդրեմ, ի՞նչ բանի կ'աշխատիս:

— Սեդրաքը Լէօնին պէտքը փաթեմելու:

— Ինչո՞ւ համար մեղք լինի, միթէ Լէօնին այն զգայուն աղջիկներէն է որ յաւիտենապէս տանի անկարող ամուսին մը, Սեդրաք հարուստ է, իր կինը կուտէ, կը խմէ, կը հագուի, կը սգուի, և անդին իր ուղած խաղերը կը խաղայ, Լէօնին փիստ յարմար է այդ զերը խաղալու: Ասկէ դատ, Մէնէնտ խաթուն, խօսքը մէջիքնիս... եթէ որ մը ելլէ Սիրանոյշ...

— Հապա, հապա, այդ ոչ կայ գործին մէջ, բնորոշեց Մէնէնտ խաթուն ուրախութեամբ. — ապրիս, ասոր համար չուզեցի որ Վարդուհի ճշմարտութիւնը իմանայ և զիտմամբ հեռացուցի զինքը: Գնա հիմա շուրհակալ լինելու սուրբ Կոյսէն, մամ մը վառէ:

— Այլ քու Աստուածածինն ալ ե՞րբ պիտի ցուցնէ իր հրաշքը:

— Մեղայ, ըսէ, իմ Աստուածածինն կարող է մրցիլ նայն իսկ

Արմաշի Չարխափանին հետ, ե՛լ, զգուշացի՛ր Վարդուհիէն որ բան
մը չհասկնայ Սեղրաջի մասին։

— Ա՛հ, Մէնէնտ խաթուն, կը յուսա՞ս որ այս կերպով այլեւ
կը բառնայ իմ զմբարդութեան պատճառը։

— Լէօնի՞ն։

— Անտարակոյս, նոյն ինքն, շահութիւն ծնաւ որպէսզի իմ
արկը մարէ։ . . .

— Առջ Ստուած, այս անգամ ա՛լ բոլորովին կ'ազատիս։

Մէնէնտ խաթուն խիստ ուրախ էր հակառակ իր լրջամտու-
թեան, Լէօնինի բարձունով փերուզի սրդոտան գէպի Արամ բաւա-
կան հարթուած կը զուշակէր։

(Հարունակնի)

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԻՄ ՀԻՆ ՔԱՂՈՒԱԾՆԵՐԻԺ

ՔԱՂՅՐԱԳՈՅՆ ԺԱՄ

ՔԱՂՅՐԱԳՈՅՆ ժամն չէ առաւելե
էրբոր կ'ըսես. « Բեզ կը սիրեմ » .
Լուսեան մէջ է կէս-բնդ հաս
մը կը սրահուի զգուշօրէն .

Որտեքու շոյա եւ գողունի
Իմացութեանց մէջ է անի .
Ստա խառութեանց, նաեւ ծածուկ
Ներդրութեանց մէջ հանկի .

Բազկի հաղցրիկ սարսման մէջ է
Ում կը հանգչի դողդոջ մի ձեռն .
Ու դարձուած էջի՝ մը մէջ
Չոր վերձանել չանցնիր մտքէ .

Ա՛յն պահուն մէջ՝ ուր խուփ բերան
Ա՛յնքան բաներ կ'ըսէ լսին .
Ուր սիրտ կամաց մը կը բացուի
Վարդի աղուոր կոկոնի նման .

Ուր վարդերու հոտ պաշտելի
Իբրեւ շնորհ մի կ'երեւայ . . .
Սիրոյ գաղտրիկ ժամ՝ ուր յարգանք
Խոստովանանք կը համարուի .

ԳՐԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

ԱԼԿԱԴԵՐԱԿԱՆ Պ. Անաթոլ Ֆռանս Բարիզեան շարա-
թաթերթի մը մէջ հրատարակած է վերին աստիճանի շահեկան
վերլուծում մը մեծահոգի ժողովրդի Սանտի և զաղափարապաշտու-
թեան վրայ: Իբրեւ զրական կազմութիւն համապատասխան
զայն թարգմանութիւն մեծարել Արեւելեան Մարտի քննասէր յնթեր-
ցողներուն, լատահ թէ՛ արժանի պիտի նկատուի ամենալաւ մաս-
կրութեան:

Տիկին Սանտի գործերուն մէջ զաղափարները մեծ տեղ մը չեն
զրաւեր, ընդհակառակը, հան ամեն բան է զգացումը, որուն վրայ
կրնանք սքանչանալ, առանց խորհելու անոր պէս՝ իր զգալու պայ-
մանին վրայ:

Այս հիմնադր կնոջ հոգին դիւրաւ կը ծաւալի իր զրբերուն մէջ

Ձինց ու աղուոր այն ցրերուն նըման՝
Որ հեզիկ սահլն ակերէն քնական:

Մի հարցնէր անոր թէ ինչ կը մտածէ, մտածումը կ'ենթադրէ
խորհրդածութիւն, ու ան չի խորհրդածիր, բարեկամներուն կը թո-
ղու որ իր տեղը մտածեն, անոնց զաղափարները կ'ընդունի կազմ
և պատրաստ ու կը նախընտրէ կրկնել զանոնք բան թէ հասկնալ:
Աշխարհի մէջ իր միակ պաշտօնն է բացատրել, անբաղադարելի շե-
ղութեամբ մը, բնութեան զգացումը և հրայրքի (passion) պատ-
կերները,

Լաւ կը տեսնէ բնութիւնը, քանի որ գեղեցիկ կը տեսնէ զայն:
Քննութիւնը ուրիշ բան չէ բայց եթէ ինչ որ կ'երեւի. ըստ ինքեան
ոչ գեղեցիկ է ոչ ազնիւ: Մարդուն աչքն է միայն որ կը շինէ երկնից
ու երկրի գեղեցկութիւնը: Մենք գեղեցկութիւնը կուտանք իրերուն՝
զանոնք սիրելով: Գաղափարականին բոլոր զաղանիքը սիրոյ մէջ կը
բովանդակուի: Պ. Գոսո իր գրքին մէջ ճահաւոր կերպով կը յիշնցնէ
մէկ սիրալի հատուածը (trail) իրերու այս մեծ ու միամիտ սիրո-
ղին, որուն հոգին համաձայն էր զաշտերու ծաղկանց:

«Ձեռքերս դէմքիս տանելով, կ'ըսէ ժողովրդի Սանտ, հոտը շնչեցի
եղեսպակի (ատա չոյը) մը որուն տերեւներուն հոգած էի բանի մը
ժամ առաջ: Այդ պղտիկ բոյսը հիմա լեռան վրայ կը ծաղկէր,
ինձմէ շատ մը մզմաններ հեռուն: Խնայեմ էի անոր ու ազնիւ բոյսը
միայն առիւր էի: Ինչպէս թողէր էր զայն: Ի՞նչ թանկագին բան է

ուրեմն բոլոր որ առանց բան մը կորսնցել տալու ըլլային՝ որմէ կը բղիւի, բարեկամի մը ձեռքերուն կը կաշի և անոր կը հետեի ճամբորդութեան մէջ, զայն թովելու և իրեն յիշեցնելու համար ընդ երկար՝ գեղեցկութիւնը սիրած ծաղկին։ Հողիին բոլորն ալ յիշատակը չէ՞ . . . »

Բնութեան հետ մշտնջենաւոր հաղորդութեան մէջ էր, ու չէր կրնար շնչել եղեսպակի մը շիւղը առանց անոր մէջ անձանթ Սասունածը զգալու։ Զի խարուինք երբէք արուեստի և ճշմարտութեան խոշոր բառերէն։ Գեղեցկին զազանիքը փոքրիկ տղոց հասկնալի է։ Աւելի շուտ խոնարհները կը գուշակին զայն բան հպարտները։ Սիրելի՛ գեղեցկայնիկ է, գեղեցկացնելը՝ սիրել։

Բնապաշտ արուեստը աւելի ճշմարիտ չէ բան գաղափարապաշտ արուեստը։ Պ. Զօլա չի տեսներ մարդն ու բնութիւնը աւելի ճշմարտութեամբ բան Տիկին Սանտա։ Զանոնք դիտելու համար Զօլա իր աչքերը միայն ունի, ինչպէս իրեններն ունէր Սանտայի իրերու մասին։ Զօլայի բերած վկայութիւնը լոկ անհատական վկայութիւն մըն է։ Ան մեզի կ'ըսէ թէ բնութիւնը ինչպէս կուգայ կը խորտակուի իրին դէմ, ոչ աւելի ոչ պակաս, բայց չի գիտեր թէ ի՞նչ է տիեզերքը, թէ գոյութիւն ունի՞։ Բնապաշտ թէ գաղափարապաշտ՝ երկոյթներու խաղալիքներն են, երկուքն ալ նշաւակ՝ քարանձաւի ուրուականին։ Այսպէս կը կոչէր Պէյքըն մեր յաւիտենական տղիտութեան սկիզբը, այն տգիտութեան՝ որուն կը դատապարտէ մեզ մարդկային պայմանը, սրմափակելով գմեղ մեր մէջ, ինչպէս քարածայրի մը խորը, ու թողով մինաւորիկ, զգայախաբ, աշխարհի մէջտեղը։

Լաւ, քանի որ բնութեան նկատմամբ մեր առաջ բերած բոլոր վկայութիւնները հաւասարապէս այնքան քիչ առարկայական իրականութիւն ունին, քանի որ իրերու մասին մեր կազմած պատկերները ոչ թէ նոյն իսկ իրերուն կը համապատասխանեն, այլ յաւետ մեր հոգեկան վիճակներուն, ինչո՞ւ չի փնտռենք ու նախընտրեալ չի վայելենք շնորհալից, զեղանի ու սիրաճերմ պատկերները։ Բանի որ ամէն բան երազ է, ինչո՞ւ չընտրենք անոնց էն սիրունները։ Այսպէս կ'ընէին Յոյսք, գեղեցկութիւնը պաշտելի՝ իսկ տգեղութիւնը ամբարշտ նկատելով։ Սակայն և այնպէս, զրեթէ բնապատրանը չէին պահէր ոչ իրերու իրականութենէն և ոչ բնութեան բարութենէն։ Այլ Հէլլէները կանուխն ունեցան իմաստասիրութիւն մը վշտազին ու առանց պատրանքի։

Այս առաւօտ իսկ կը թղթատէի Վիքթօր Պրօշարի գեղեցիկ դիրքը սկեսպալիներու վրայ և հոն կը տեսնէի որ գիտական տարա-կոյսը կը տիրապետէր Յունաստանի հնագոյն դպրոցներուն մէջ,

տիրութիւններու և դառնութիւններու իր թափորին հետ։ Այս փոր-
րիկ սիրուն ժողովուրդը գեղեցիկն հետամտելու խոհականութիւնն
ունեցաւ այն պահուն՝ երբ ճշմարիտը խոյս կուտար անկէ, ու գի-
ղեցիկը ճշմարտին պէս երբէք չի խաբեց զայն։

Պատճառն այն է որ գեղեցիկը մենէ կախում ունի, մեր սիրած
ամէն բանին զգալի ձեւն է։ Խնդիրը շատ գէշ արուած է գաղափա-
րապաշտ և իրապաշտ միպագիրներու միջև։ Գաղափարականին դէմ
կը հանեն իրականը, իբր թէ գաղափարականը չըլլար միակ իրա-
կանութիւնը՝ որ ներքին ըլլայ մեզի ըմբանել։ Իսկապէս, իրա-
պաշտները կը փափարէին կեանքը ատելի ընել մեզի, մինչ գաղա-
փարապաշտները կը ջանային գեղեցկացնել զայն։ Եւ որքա՞ն իրա-
ւունք ունէին։ Որքա՞ն ընտիր ու ազնիւ բան մըն էր անոնց ըրածը։
Մարդոց մէջ անպարտում բաղձանք մը, մշտնջենաւոր պէտք մը կայ
կեանքն ու էականքը պարզաբեւ։ Տիկին Սանտո Երան Լաւ կերպով
ըսած է. « Բնական օրէնքով մը, մարդկային միտքը չի կրնար խնդ-
րինքն արդիւնէ գեղեցկացնել ու բարձրացնել իր հայեցողութեան
ստարկան։ »

Ինչե՞ր չենք հնարած կեանքը գեղեցկացնելու համար։ Մենք
մեզի շինած ենք փառաւոր զղեսմանք պատերազմի և սիրոյ ու եր-
զած ենք մեր ուրախութիւններն ու վշտերը։ Գաղաքակրթութիւննե-
րու բովանդակ անհուն ջանքը կենաց գեղեցկացման կը յանդի-
ճատ դաժան է իրապաշտութիւնը, վատն գիտել, բանդել կ'ուզէ
մարդկութեան այս աշխատութիւնը. կը խլէ զարդարանքը, կը պատէ
քողերը, կը խոնարհեցնէ մարմինը՝ որ կը յաղթանակէր հոգեւորա-
կան պառնալով, ետ կը տանի մեզ գէտի նախկին բարբարոսութիւնը,
դէպի քարանձաւներու և լճաքաղաքներու անասնութիւնը։

Ասի անկապաշտի հաճոյք մը կրնայ լլլալ զուցէ՝ Բայց զայն
չափազանց յամառութեամբ ճաշակելը մտանգաւոր պիտի ըլլար, զի
անպարմանելի կոպտութեան մը, կեանքի հրապոյրն ու շուրհները
կազմող ամէն բանի կործանման կ'առաջնորդէ։ Տիկին Սանտո գա-
ղափարականի մեծ արհեստաւոր եղաւ, ասոր համար է որ կը սի-
րեմ և կը մեծարեմ զինքը։ . . .

Ինծի կ'ըսեն թէ Ժօսփ Սանտի մէտքերը թէև այսօր շատ մոռ-
ցուած՝ սակայն ընթերցողներ պիտի գտնեն վերստին։ Ես կը մոզ-
թեմ ու կը փափաքիմ որ կարչադալին ոչ միայն ամէնէն խոհական
ու ամէնէն մեղմերը իր զործերուն, այլ նաև ամէնէն բոցեռանդները,
Լէլիան ու Ժադը։ Ատոնց մէջ անշուշտ պիտի տեսնուի հրաբլբի
իրաւանց շատ յանդուգն պահանջում մը, որ, ինչպէս կ'ըսէ ծերու-
նին Շաթոպրիան, կեանքի ուղղութեան (rectitude) դէմ նախա-

տինք մին է: Բայց միթէ Ռքնէի հեղինակն ալ հրաբորբոք խօսքեր չէ՞ր ցանցնամ աշխարհի մէջ: Գարձեալ, ի՞նչ օգուտ ունի հրայրքի իրաւանց ուրացումը: Հրայրքը բնկերութեանն չի խնդիր իր բախնը, կը յափշտակէ զայն բաղձանքին մոլեղնութեամբ ու անմեղութեան անգործութեամբ: Բան մը չի կասեցնէր զինքը, իր անխուսափելի ճակատագրին զգացումն ունի: Ինչպէ՞ս կարելի պիտի ըլլար զարհուրեցնել զայն: Հնչնուքն ու մտաւանջութիւնը իր հեշտանքները կը կազմեն: Կրօնքներն անգամ բան մը չեն կրցած ընել անոր զեմ, միայն բերկրութիւն մը աւելի պարզեալ են, խղճի խայթերու բերկրութիւնը: Ան ինք իր փառքը, երջանկութիւնը և պատուհասն է միանգամայն: Կը ծագրէ գրգռքը՝ ունեք կը փառաւորեն կամ կը խափանեն զանի:

Հրայրքը փառաւորել, ահա ինչ որ մեծ բանաստեղծներն ըրած են մեծ վիպասաններէն շատ առաջ, Ֆէառ, Տիւտն, Ֆրանսուազ ար Ռէմինի, Ժէլէթ, Էնթիլ, Վէլլէտա կանխած են Լէկան ու Ֆէնանտ ար ժադր: Անտարակցս, այս բոցներն արծարծել կրնայ վասնդատը ըլլալ: Սակայն ո՞ր չիկայ վտանգ, և ո՞վ կրնայ բնել, իր օրն իրիկուն ընելով, ոչ մէկուն չվնասեցի: Բայց այս զգացումները մարդկային բնութեան պիհանձն կազմերուն կը վերաբերին: Անոնց վրայ ճառելը, մարք փառաւորել է իր ամենն վշտազին և յուզիչ ուրախութեանց մէջ: Մոլութիւնը նկարագրող վէպը շատ աւելի տղեակալ է քան հրայրքը ներկայացնողը, ինչպէ, որովհետեւ մոլութիւնը աւելի դիւրին է թելադրել քան հրայրքը, որովհետեւ ան կը սոյրսկի, կը մանէ յամր ու զագանի, որովհետեւ պարտաւատչելի է հասարակ հոգիներու, Տն. Սանտ երբէք չէ դրած մոլութեան վէպը:

Ինք միշտ բաջ համոզուած մնաց թէ մարդոց մեծ գործը սէրն է: Կէս մը իրաւունք ունէր: Անթթութիւնն ու սէրը աշխարհի երկու առանցքներն են: Մարդկութիւնը ամբողջալին սիրոյ և անթթութեան շրջի կը թաւալի: Պաշտօնի տեսածը, մանաւանդ մարդուն մէջ, անթթութիւնն է, այլ ինքն անձնապահպանութեան և անման զգացումը, պահպանութիւն, բնաբաղցնութիւն, նիթթական փառասիրութիւններ, զրկանք, ծանապահութիւն, անմարտութիւն, մարմնական մեծութիւններ: Ան ցոյց տուած է ծայրագոյն ճշդութեամբ, բոլոր պաշտօնները ճիշտին, կրակին ու սաւաւսրին, բոլոր սովորութիւնները զիշտանձ մարդուն: Ժօրժ Սանտ նուազ մեծ չէ՝ մեղի միայն սիրահարներ ցոյց տուած ըլլալուն համար:

ՏՂՈՒ ԿԵՍԿԵՄ

ՏԱՐՏԱՄ, տոգայն, նուրբ կապիւածանք մը աղաւ,
Իր փետուրով ուրուագծեց, զամէկիս առակ,
Ինչպէս բեր հեղ ճննդուկին կը բողու
Մաֆուր հետ մը՝ ծիւնին վրայ սպիտակ:

Մուր կապիւած մը՝ խորհուրդներու՝ քաղնուած
Թաւ դէպի հորիզոնը մշուշաւ,
Ուսկից զարթոնք մը կարեցաւ քէ Աստուած
Բարի՛ դաժան, հաստիչ էակ մը կա՛ր հոյ . . .

Էւ այդ ցօյքը հաճանչին պէս շփիւղայ,
Որ կը ցրուի ամպին վրայ փրփրերանց,
Անցաւ մաքիւ՝ դէպի սիրաս դեռ աղայ
Ուր սարաւա մը բողոյց. . . յայտի անէանք:

*
*
*

Այդ ժխտանքը վիշտ. . . վիշտ չե՛ղաւ ինձ համար,
Մի՛նչն հիմայ՝ ուր սիրաս սէր կ'օրօքէ,
. . . Երբ կը յիշեմ աղօթքներս երջանիկ
Մեղի ըղձանք մը գիս կը ցօղէ: Արքուն յա՛ր
Ճին միամիտ օրերէ . . .

20 Սեպտեմբեր

ZOSUՂ

ՏԻՈՒՐ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

ՅԻՇԱՏԱՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐԲԷՆ:

ՍԵՐ բարբերուն մէջ ոչ նուազ ցաւալի տեղ մը կը բռնէ նաեւ
կարեորին հանդէպ ունեցած վերաբերումը:

Այս ընդհանուր անտարբերութիւնը, որ կրնանք հաւատալ թէ
հաւատարապէս, մեր էն կարող ունեորէն սկսեալ մինչև յետին խո-
նարէ արհեստաւորին բառացուցական մէջ տեղ մը բռնած է՝ տեղի
կուտայ շատ հեղ տոհմ. առաջգիծական դործին խեղճուկրակ ըն-
թացքին:

Այսպէս եղաւ Թշկառնիցիին վարժարանն ալ գէթ:

Ու լրագիրները արձագանքը տուին պահ մը գաւառի խորերէն
համառոտ այդ սղորմակ լալօնքին, որ իրեն հետ իբր հարիւր յիսուն

ուսանողներու չորս հոլերուն յանձնուած ըլլալուն զմուտդ լուրջ
կը բերէր :

Գանուեցան սակայն բարեկամ Խմբադիրներ, որ հասարակու-
թեան կարեկցութիւնը շարժելու մասին չի խնայեցին սինալիններ :
Նոյն խիւ Արև. Մամուշի սոյն այս սինալիններու մէջ ազնիւ
նախաձեռնութեամբ մը կոչում՝ կ'ըլլար բոլոր հայ բարերարներուն,
որ իրենց նուէրները, (դուք բւեր սղորմութիւններ) խմբագրութեան
հասցէին ուղղուէին : Եւ առիկա ամենէն խելօք կերպն էր, որովհետեւ
մերինները ամէն բանէ առաջ՝ այս տեսակ բանի մը մասնակցելու
առնէ՝ մինչև որ իրենց տալիք տասը դրուշին տասնհինգ մարդու
լսելուն կանխամտածութեամբը չապահովին՝ ձեռքերնին բառնալու
չեն զոյցներ : Դէպքով բար ասոնց մէջ բացառութիւնները աշխարհ
քիչ են որ, խեղճերը միւս մնացածներուն թթմորի տեղ ալ չեն
բաւեր :

Էութիւնը արգահատելի ըլլալուն հետ մկտիդ նաև յուսալի
ալ էր. և վերջապէս գանուեցաւ Եգիպտահայ մը, որ իր կարգին,
առանց սպասելու որ ուրիշ տեղերէ բարձրանալիք ձեռքերը նշմարէ,
երկու տարուան համար 60 տկիի ինք իր տեղը կարևոր դուստր մը
նուիրեց, ու առով կը փակուէր : հայ բարերարներու ղթաբառու-
թիւնը, միւս հարիւրաւորներուն լսելիքին վրայէն աւառուան տար
հովի մը պէս անցնելով կարծես այդ ձախը :

Այս բանի մը տողերը չպիտի գրէի ապահովաբար, եթէ Թշկա-
տինցիին վարձարանին ներսի կողմը մութ մնացած ըլլար ինծի ալ,
ու հիմա չեմ կրնար համբերութիւն ունենալ սրտիս վրայ սեղմելու
համար այն ցաւալի դպացումները, որոնց պատճառը թերեւս իմ ալ
նոյն հաստատութեան կեանքը սպրած ըլլաւ է :

Հսկայ գրամադրուսով մը՝ բանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր
Խարբերդի էն բարձր մէկ զիբքին վրայ հաստատուող օտար հաստա-
տութեան մը գէմը՝ Թշկատինցին, այդ իւրատէր — աննկուն գործիչը
իր բոլոր կարողը գէմ դրեր էր : Եւ առանց ետ ու առջև նայելու՝
առժամանակեայ շէնք մը ճարեղէն անմիջապէս ետքը ուսանողներու
բնական ստուար թիւ մը ժողուած էր իր գլխը : Երկրորդ տար-
ուան նոր շրջանին ես ինքզինքս ալ հան կը գտնէի : Համակրելի
ընկերներու հետ սա տեսակ անձնուէր ուսուցիչներով՝ մանաւանդ
տոհմային հաստատութեան մը մթնոլորտը գեղեցիկ հպարտութեան
պէս վեհանձնութեան մը առիթ կուտար մեզի :

Այն տունը, նախապատրաստական կարգերը երկու միջակ դա-
ռատուններէ զատ, բարձր. կարգէն իրենց փոխ առ փոխ երկու վար-
ժապետ ալ ունէին : Իսկ բարձր. դասարաններուն մէջ երեք սեսի-

ցիշներ, ինքը թշկաախնցին՝ արդէն հրապարակի վրայ ծանօթ դա-
ւառացի գրագէտը կրօնի ու գրականութեան Պ. Խ. Քշիշեան այն
տառնի Եփրատ գօլէճի ընթացաւարաններուն յաջողագոյնը՝ օտար
լեզուի, պատմութեան, իսկ Պ. Յարութիւն Ստրիասեան՝ (Նահիկեա-
նէ ետքը Խորքերդի ու շրջակայ գաւառներու մէջ առաջին մաթեմա-
թիկաբ), ուսողութեան ու բնագիտութեան ճիւղերը ստանձնած էին:

Ուսուցիչներուն անձնութիւններուն վրայ բոլոր մը աւելցնելու կը
վախնամ հիմակ, հաւատարիմ մնալու համար գրականութեան
գասաւորին ամենօրեան պատուէրին՝ «գրելու տառն, վախցէ՛ք,
տղա՛ք, ձեր եսին հետ շատ խելկըտալէ:» Այսպէս կըսէր շատ ան-
գամ, ու հիմայ կը տարակուսիմ թէ՛ իր անունին շուրջը դարձող
այս քանի մը սողներուն ալ չի ներէ թերեւ: Բայր իրեն աշակերտ-
ներուն հետ իմ ալ պարտքս կը մնայ ըսել թէ, թէև անշուք բիշ մը
բայց այդ յարկին տակ ազնիւ գաստխարակութեան մը տարրերը
աւելի կտրեւոր եւել մը գրաւեր էին՝ քան որչափ օտար ու փայլուն
հաստատութեան մը մէջ ուսանողներու խելապատակին վրայ կըս-
ցուած՝ գործնական կեանքի վերաբերող բոլոր համետողապաշտները
արհամարհող մակարոյժ ուրիշներու շարք մը: Այս տողերը գրե-
լով մէկուն գէմ՝ ասելութեան ակնարկով մը նայելու և միւսէն գո-
վիտս մը մտաբալու կանխակալ ու գծուծ նպատակին տակ վարպետ
Քրազը գործածելու նպատակը չունիմ, քանի՛սր ճշմարտութիւնը
քօղի տակ չի պարսկախի: Ինչ որ նաև կը հաստատէ Մէգրէի Կեղը-
Վարժաբանը, որ ծանօթ ուսուցիչներու խումբովը՝ իր հիմնարկութե-
նէն իվիր տոհմ. առաջը գաստխարակութեան գործին մէջ աչքառու
գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ:

Այն ասէն սակայն, թշկաախնցին, մեզմէն աւելի սրտի գոհու-
նակութիւնը կըմբռնէր իր ա՛յնքան սիրած համայնքին՝ հեղհեռէ
իրեն ձեռքով հասուցած նոր երիտասարդներու շարքմը ընծայելու
ճամբուն մէջ գանուելուն բերկրանքով: Արձակուրդին մէկ ամիս մնա-
ցեր էր, ու գպրոցական հանդէսին հետ փառաւոր ներկայացում մը
տարբերու խանդավառ եւուղեք կը տիրէր սրտեմնուս: Ներկայացու-
մը պիտի պարունակէր մէկ երկու սրամիտ տրամախօսութիւններ, և
ձեռք թատերական կտորներ, որոնք իրական կեանքէ գոյցուածի
պէս՝ ճշմարտապէս կը ցլտցնէին մեր բարբերուն հոգեբանական բո-
լոր պէտպիսութիւններն ու փութիր: Այս էր պատճառը, որով արուե-
լիք ներկայացումին ունկնդիր համայնքին կողմէն է՛ն աջող բնորոնե-
լութիւն մը գանելուն նկատմամբ աներկմիտ վստահութիւն մը ունե-
լնը: Սակայն պարագաները օր աւուր, մեր բոլոր գեղեցիկ յշտերը
միջնադ, ձախող հանգամանքներ տանել «կեք էին: Զաւէնը, Թշկա-

տինցիին այդ միակ հոգիի դուրգութանը՝ աղա — հրեշտակը օրը օրին աւելի սեղմ փարում՝ մը կ'ունենար անկողինին։ Միւս կողմէն, թաղականներու մէջ երկու հակառակ կուսակցութիւններ զլուս վերջուցած, եկեղեցի ու դպրոց բառերուն վրայ իրար կը բզբռէին։ Այս աստիճան իրարանցումի վտանգին մօտ, տակաւին Տեսուչ — վարժապետը իր հանդէսը աւելի շքեղ փայլունութեամբ մը ցուցադրելու ջանքին մէջ, անընդհատ, միշտ կը հսկէր դերերուն նախափորձերը, չի զգացնելով մեղի իրերուն ներքին խառնակ կողմը։ Ու դեղարանէն սուռն, տունէն վարժարան, այս եղաւ իր քանի մը օրուան կեանքը։ Հաստեղ, ընթերցողներու ուշադրութիւնը կը խնդրեմ՝ դիտել տալու համար իր սրտի ու հոգիի բոլոր ցանկութիւններովը դպրոցին կապուած իրական վարժապետին պատկերը, որ պզտիկ Զաւէնին մեռնելէն հինգ վայրկեան առաջ հազիւ դպրոցէն սուռն կը դառնար։ Մեր ա'յնչափ մը սիրած երկու առաքելաները, հանդէսն ու աղուոր Զաւէնը մէկտեղ թաղեցինք։ Ու տակաւին չէինք դիտել թէ՛ եկեղեցին շինեց ըսող աղաները, որ իրենց առջև հանդիպող ամէն պզտիկ ու մեծ խօշորդուս ձգմեղու ուխտաւորութեամբ՝ մեր սգաւոր վարժարանին ալ, իր նոր շրջանին մէջ, վերջին հարուածը պիտի տային։ Եկեղեցիին ծածը լրանալուն պէս անշուշտ, մէկ օրուան մէջ հրեղէն ձեռքով մը, ամբողջ ժողովուրդին աղոցք ամենագիտութեան վկայականներ պիտի բաշխուէին, հետեւաբար այդ հրաշքէն ետքը՝ ա'լ ոչ դպրոցի, ո'չ ալ վարժապետի պէտք կ'ունենալին։ Նոր շրջանին ա'լ փակուած էր վարժարանը, և երբ լրագիրները այնչափ ցաւալի տողեր նուիրեցին, անոնք՝ իրենց Սիւսիէն բաշխարժուութեան բաժակները՝ Բրօտ Գաւօյին պաքտէջին անկիւնը, և կամ Օլա — Պաղէրին, էգէկութեան բէթերուն հետ միասին կը կոնծէին։

Ասիկա արաւ մըն էր այն սև ու իւրոս արասներէն, որ է'ն աւելի խարբերողներուն ճակատին քուռած պիտի մնար այնչափ առնն, երբ իրարու ձեռք տուած՝ բաքի նախանձով մը՝ արդէն եղած այնչափ մը կարեւոր հաստատութիւնը առաջինէն ալ աւելի փայլուն ու արդիւնաբեր զիրքի մը վերածելու ջանքն ունենային։ Եւ փոխառակ « Ազգային հաստատութիւն է, ինչ պիտի ըլլայ, հիմ չի բռնեն » ի կ'նստակալն ձեռք զործածելու, իրենց զաւակները տոհմային յարկին մէջ ծաղկն, որով արդէն իրենք իրենց կ'ստիպուին հետզհետէ բարձրացնել դպրոցին ծրագիրը և ապահովել համեստ պիւտճէ մը։ Այն առնն, յարատե զործունէութիւն մը, պիտի յուսադրէ մեզ մօտ առններուն մէջ՝ երբեմնի նշանաւոր Կարմիր Գոյէճին փառաւոր շրջանին շղթայուած ահսնել հիմակուանը, որուն նաև օդտակարութիւնը՝ գէթ իր առհմանին մէջ՝ շատ միտթարակաւ է։

* * *

Անցեալները, Զարգարեան էֆէնտի «Արեւիկ» ի մէջ «Հանդէսներուն նշանակութիւնը» զեղեցիկ կերպով նկարագրել եաքը՝ շեշտած էր գաւառացի դրագէտին թատրերգական ճիւղին մէջ ունեցած աւագ աղողակութիւնը։ Այս մասին Համոզումի կատարեալ բաւականութիւն գտած ըլլալու են ամեն անոնք, որ «Հին Բիւրական» ի մէջ Լուսադբօրը նուիրուած «Գեղի նամակները», և նոյն իսկ մինչև այսօր իր յօդուածները ուշադրութեամբ աչքէ անցուցած են։

Թշկաւանցին ճարտար թատերագիր մըն է. աշուղութեան բոլոր գաղանիքները անոր զրիչին ծայրէն պայմանաւորուած զուրս կ'ուզան։ Պատկերները իրենց իսկատպութեան մէջ, իրենց բոլոր երևէշներովը, բոլոր աղէկ ու յոռի կողմերը իրենց ուրոյն զիրքը պահելով մէկտեղ՝ միախառնուած, անհատին օրուան կեանքին իբր մէկ ամբողջութիւն գեղեցիկ լուսանկարի մը պէս զուրս կուգան անկից։ Ամենէն սուղ ու գնահատելի զրիչի վաստակներն ալ տի ունենար սակայն, եթէ մէկ երկու կտորները¹ զանէ Պօլսոյ կամ Իզմիրի² մէջ Հայ-բեմի մը վրայ լեզու առնէին, բանի որ իր միջավայրը այս բազմաւորութիւնը ցուցնելու ընդունակ չէ զփազգաբար։

Իր բազմաշղատ ընտանիքին նիւթականը քիչ շատ ապահովուած նկատելով՝ եթէ Թշկաւանցին հանգիստ մթնոլորտի մը մէջ փոխադրուած գտնենք, ուր ինքնիրեն պահ մը հովահրուելով՝ իր բոլոր ուժովը յաւիտենապէս սիրած զբաղումին փակչէր՝ ինչ հիւսիսի տողեր պիտի գրէր մեզի։ Քանի մը կիսատ ձգած զբաղութիւնները գիտեմ, որոնց ամբողջութիւնը նոր հրաշակերտ մը պիտի կազմէր արդէն եղածին վրայ, եթէ սակայն ընտանեկան հոգերը և մեր համայնքին կազմէն ցոյց տրուած անտարբերութիւնը՝

¹ Փափաքելի եր որ «Արև. Մամուլ» ի մէջ գէր կամ «Հարուստ կտակարար» ին և կամ «Նոր Աշխարհէն դարձող երիտասարդ» ին դերը հրատարակուելու խրկուելը, քանի որ ամեն տեղ ալ ունինք, փառք Աստուծոյ, պատկերական սովորութեան հաշտարիմ ձեւքը գոց կտակարարներ, նմանապէս պիտակաւոր — զարգացած պարսկներ։

² Երեւեք այս վերջինին երազանքը իրականութեան փոխուելու երջանկութիւնը պիտի ունենանք, ինչպէս որ այս կտոր անձկանօք շեշտուած էր նաև, «Մամուլ» ի անցեալ անգամուան րիւիւն մէջ՝ ազդեցիկ խմբագրականի մը ներքէ։

միտ չլինէին զինքը՝ անոնց ալ գլխուն փորձանք մը բերելու . . . :

Երբ ժամանակը իր գործերը կատարէ, ու այսպիսի պատուական դէմքերը անհետացած գտնելու յառախարութեան նմարկուած զգանք ինքզինքնիս, այն ատեն, կ'ըսե՛մ, մ'ի պիտի գրէ մեզի անոնց կենսագրութիւնը՝ այնքան ճշմարիտ ու վաւերական, որքան իրենց իրենց ձեռքովը պիտի կրնային արտայայտել: Բան մը, որուն պակասութիւնը երթալով ա'լ աւելի պիտի շեշտուի, և որ այնքան կարեւոր պիտի դառնայ որքան մեր նոր կերպարանաւորուած գրականութեան նախասերմանքը իրենց կենդանի ապացոյցներով պահելու անհրաժեշտ սարքերը: Իր գրիչը, որ կեանքը կազմող բոլոր երեւոյթները իրենց զատ գոյներովը նկարող վրձին մըն է, ըսէ՛ք, սրճա՛փ զեղեցիկ, դունազարդուած փունջ մը պիտի կապէր՝ երբ անոր յիշատակներու տարիքին ծաղկաստանը իջնելու բլլար:

Այսպէս եղած է զժողովարար մեր շատ մը գրական—մշակնեւրուն կեանքը, որուն տխուր վերջիշումը առաջին ու տասներորդ անգամն ալ չէր որ պիտի բլլար հիմա: Սակայն, այսուհետեւ մեր հառարակութեան ալ ճշմարիտ արժանիքները գնահատելու մասին նոր նոր ցոյց տուած գովելի գիտակցութիւնը՝ տեսնելով, ապագային համար սրբախառն լարեփոխութեան մը յոյսով կ'ոգևորուինք գոնէ: Այս առթիւ Արև. Մանուչի հանգուցեալ Միծանուն Գրադէտին յորեկեանի առաջին պատկումը՝ և բազմաբլին Պ'րպէրեան էֆէնտիի մասին պատրաստուած երախտագիտական զբաղումներու շքեղ հանդէսը իրական և երջանկաբեր գրաւականը կը կազմեն մեր յոյսերուն:

ԳՐԻԳՈՐ Կ ԽԱՆՅԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՒԱԾ

ՄՍՏ ԵՐԿՆՅՆՈՂՆԵՐԸ

■ ԶՈՒՐ. ի զուր կաշիատին շունչ կը հառցենն ուսուցիչները, անոնք — աշակերտները — շարունակ մատերնին պիտի երկնջենն դաւարանին մէջ. հերիք է որ աշակերտը վարանքի մէջ զանախ իրեն ուղղուած հարցումին պատասխանելու համար:

Միշտ նոյն մատներու անհատնում, անվերջ երկարաձգումը, բոլոր զպրօցներու մէջ, ծագիցէն մինչև նախակրթարանը, և եթէ

կուզես մինչև զոլճն ալ, բլլայ աղայաց, բլլայ տղջկանց: Հիւսմենք սովորոյթ մը որ հաւատարմաբար կը կատարուի մինչև այսօր և դեռ շատ մը այսօրներ, զպրօցի գոյութեան հետ համընթաց:

Կերկարեն, կերկարեն անոնք անոնք կը կնուսմանք ու, կարուի, կոր ու ձեւազան գծերով: Կերկնցնեն, թեւերովն կերկնցնեն, նորարարութենէ խոյս չտայի, պիտի ըսէի, լիարագուկ կերկնցնեն ուղղաձիգ, շեշտակի, աչքերդ ալ հանելու խօտ երկոյթով շատ անգամ:

Կերկարեն. ամէն տեսակ մասներ, մաքուր, աղտոտ, դուռնաւոր: Յուշահանգէս մը մասներու, որոնք խուզ պայքար մը կը մղեն վարձապետին ուշադրութիւնը իրենց հրաւիրելու յամառ միամտութիւնով մը՝ որ ի յայտ կուգայ ամենէն աւելի երկնալու ճիղին մէջ:

Կերկարին, կերկարաձգուին անոնք — մասները — ամէն ուղղութիւնով, շեղ կամ խօտար, ուղղաձիգ, հորիզոնական . . . :

Իսկ թէ հետաքրքրութիւնը՝ ունեցած բլլար ուռուցիչը, այդ մասնացուցումները վերլուծելու, հոգեբանական կարգ մը երեւոյթներ պիտի նկատէր անոնց մէջ:

Մասներ՝ որոնք անմիջապէս կը բարձրանան օդին մէջ, զսպանակէ մը լարուածի պէս, իրենց ընդհանուր զործածութեան ու առումին մէջ, կը ծառայեն իբր նշան մը՝ աշակերտին պատասխանելու պատրաստակամութեան ու կարողութեան: Սակայն շատ անգամ հակառակ պարագան շեշտելու կը ծառայեն անոնք, քանի որ աշակերտը՝ այդ միջոցով իր անպատրաստութիւնը պարակելու համղումն ունի միամտաբար: Մասներ՝ որոնք բացէ ի բաց կեղծիքը կը շեշտեն իրենց յամառ երկարաձգումին մէջ:

Կան մասներ ալ, որոնք կերկարին, սրովհետեւ սովորութիւն մը եղած է նշմարելներուն համար: Կերկարին, ինչ փայլթ, աշակերտը պատասխանած է կամ ոչ: Անոնք ձիւղ կը մնան օդին մէջ շրջած ոտի մը պէս: Սովորամեղութիւնը՝ որ ծայր գրած է անոնց — աշակերտներուն — սրտին մէջ, սկսելով նախապէս մասններու ծայրերէն:

Անոնց մէջ կը դանտին նաև խումբ մը մասներ՝ որոնք կը հետեւին ընդհանուրին, անոնց պիտակցութիւնը ունենալու ընդհանուրին:

Մասներ՝ որոնք կը մասնեն հետեւողութեան արամադրութիւն մը՝ աշակերտին մօրէն մէջ: Եւ վերջապէս շփոցած մասներ՝ որը

անպատճառ առաջ կը նետուին, անոր համար որ մէկու մը չեն ներեր նախապես կոչուելու իրաւունքը: Ասոնք մասններ են որ կը շեշտեն անհատականութիւն մը միացած փառասիրութեան որ շատ անգամ չգոհանար միայն մասնները երկարելով, այլ մարմնով ու հոգիով ալ առաջ կը նետուի:

* * *

Ի զո՞ւր. ի զուր կաշխատին ուսուցիչները արդիւնէ աշակերտները՝ որ չերկարեն իրենց մասնները. ասոնք իրենց յամառութեանը մէջ իրենց նկարագրին զոյնները զուրս սկիախ տան, որոնք հոս — զպրօցին մէջ — կը կազմուին ամէն օր:

Աւետիս

ԱԿԻԻԼԻՆԷ

ՄՏԱԾԻՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ն Ի Ն Ո Ն

Ն Հ Ո Ւ Ն, անեզր, հոդեցող ու ստուերոտ հովանիի մը տակ բողարկուած իր ծաւի աչերուն չափ խորհրդաւոր, փափկիկ, կաթնագոյն, սնդուտակիրպ մարթին տակ սահող կարմրագոյն արիւնին նշմարելի հետքին թափանցկութեան հակառակ՝ անմեկնելի ու անբացատրելի, սիրուն դիմագծերու անայլայլ ու անխլալ տեսքին հակառակ՝ անհասկնալի, վերջապէս Նինոն հանելուկ մ'է, իր բնոյթով, իր տեսակէսներով, առեղծուած մը նոյն իսկ իւր բնտանիքին՝ որբան իւր տարեկից բրոջ համար:

Ո՞վ է ուրիմն Նինոն, ուսկի՞ց կուգայ, ի՞նչ լնելու եկած է: Կախալստի կղզիին դիցուհիներէն բեկո՞ր մ'է, թէ չնաշխարհիկ էակ մը կամ գաղանիքներով շողուած սլարիկ մը:

Եւ ի՞նչ վեհութիւն, ի՞նչ արհամարհոտ անխարկ, ի՞նչ շեշտ է այն՝ սովորական մահկանացուներու տոջև, խեղճ, ողորմելի էակներ որոնք կ'յուսան շնորհ գանել Նինոնի առջև, մինչդեռ որքա՞ն հեռու կ'գտնուին ներաւ րարձրութեան և աստիճանին հետ բաղդատամբ:

Բայց ո՞չ, Նինոն, սովորական մահկանացուն՝ ինչպէս ամենն՝ կ'աշխատի ստանալ այլազան ձևեր, գոյներ, լնթացքներ, ուրիմն Եւայի թոռներու սերունդին սնամիտ մէկ շառաւիղը՝ կ'կարծէ ստանալ վէս հովեր, շինծու ձևեր, փայլուն ու շրացնող վէսովէտումներ և նախ կ'խաբէ ինքզինը, տալտ մալսրելու համար ուրիշներն՝ իր ծիծող շարժող կոտորուածքներով:

Տկար, ազէա հօր մը, ուռուցիկ մաքսով ճոխացած մօր մը ախար աղջիկը չէ՞ Նինոն, է՛հ, անտարակցոյ։ Բայց զնէ լաւ սերտուլու, ուսումնասիրելու համար, հարկ է յանդուզն բոլոր մը դէպի տունէն ներս, ուր կ'երեւի նէ իր շինծու ձեւերէն մերկացած՝ իր գեղոյն գէմ՝ տղեղ քնաւորութեամբ, իր սպիտակութեան դէմ սև սրտով և իր սլաշանքի դիմագծերուն դէմ՝ ծայրայեղ կամայաշառութեամբ, բայցորոշ յայտնի իր յոռի ձիրքերով։

Բայց Նինոն լաւ զաշնակ ամեկու յաւակնուածութեան հետ՝ զինք քնահատելու չափ կարող էակներու չղոյութենէն, կ'մըրժէ ամենէ պատուաբեր առաջարկներն, բնկերական շրջանակի մը մէջ ցուցադրելու՝ իր մասններու ճարտարութեան հետ և իր արուեստագէտի յաջողակութիւնը։ Ի՞նչ, Նինոն բազմի դաշնակին առջև՝ կրք ապուշ ու անբան անասուններ, — այսպէս կ'անուանէ մարդիկը, — իրենց պիղծ լոնկիւքներով զնէ ունկնդրելու յանդգնութիւն ունենան, ո՛հ, երբէ՛ք, Նինոն, այս տեսակ զոհիկ յանցանքի մը մէջ ինչաւ չհանդուրժեր, իր տաղանդը չկրնար կասկածի տակ թողուլ, և առաջին հանդիպողին մօտ սլարդիկ իր չքնաղ ետին անգուցական շնորհները։ Իսկ զ՞ Նինոն, յանցանք չունի ինք։

Եւ ո՞վ արդեօք արժանի պիտի լինի Նինոնի ակնարկը դրաւելու, քանի որ Նինոն սիրա չունի, չէ՞ տնկցած և չպիտի ունենայ, ո՛հ, կ'արհամարհէ սէրը, ի՞նչ կոշտ անուն, ի՞նչ աննպատակ զղացում, ի՞նչ սղորմելի տկարութիւն, սէ՛ր, անբաններու յատուկ ջլատիչ հանգամանք մը, որ Նինոնի սրտէն ու հոգիէն կ'իտարուի։ Սիրել՝ Նինոնի բառարանին մէջ գրուած է՝ շղթայոյիչ, ստորեւանալ, անշքանալ, ու ստորուի դաւանալ, բնագիտութիւն ամուսնութիւնն չանգոտներ, կ'իտարարի անոր, բայց տարբեր են Նինոնի տեսակէտներն, ամուսնանալ, ազատ առարկէ՞ր ունենալ, կապուիլ առերեսով՝ օղակով մը յայեկելու համար համարձակ բմածին վախաբանելու տարափ մը, ահա Նինոնի ըմբռնումներն, ել՞ծ իր մտատկապներն չունենար՝ թերեւ բնաւ չպիտի խանարհէր իր անունն թողնելով՝ օտարի մը անունն կրել, կեանքի մէջ սահմարձակ նետուելու և վաշելու համար զայն իր երեւակոյցած ու հասկցած ձեւով։

Վերջապէս՝ Նինոն՝ կ'սպասէ համբերութեամբ՝ թէ և ոչ այնքան որտի անգործութեամբ՝ սակեղէն դունտի մը դէպի իրեն զլորումին, որու պիտի վարի անմատ՝ խրացնելու, սեղծականելու և զայն կապելու համար իր ճակատագրին, ճակատագրի՝ զոր Նինոն գեղաթիծաղ ու պայծառ հեռապատկերով մը, լուսեղէն ամպերու մէջ տեսնել կ'կարծէ, մինչդեռ . . .

ԹԱԼԻԱ

ԲՆԱԳԵՐԱՅԻՆ ՊԵԱՆՔԷՆ

ԼՕՆ ԹԷՆԻՍ

ԱՐԵՒԻ չէ անշուշտ հիմնովին զտատարտել մեր օտարաւորի ձգտումը, քաղաքակրթութեամբ և մեղմէ անբաղդատելիօրէն առաջագէմ ազգերու սովորութիւններուն հետեի և զանոնք իւրացնելու ճշդիլ սրբան բնական նոյնչափ անհրաժեշտ է և օգտակար՝ երբ մեր այլ օրինակելու մարմաջը մեզ չի տանիր մինչև հոն՝ ուր ալլես մենք կայր ու միամիտ հետեւողներու կը փոխուինք և կ'ընդունինք ամեն ինչ գրկաբաց, անհաշիւ ու անխորհուրդ, հրապուրուած անոնց Եւրոպական դրօշմ կրելէն։ Եւ իրաւի, Արեւմտեքի կախարհիչ հօլը մեր վրայ ազդած է այնքան՝ որու կտրծես մենք զերի դարձած՝ կը փորձուինք հիւրընկալելու ամեն բան անխախտ օր հոնկէ կուզայ, վատրելին ու ընտրելին հաւատար փութկոտութեամբ։

Նոր չէ՛ այս բողոքը, թէն ատոր ալ հակառակորդն է — ուրիշ շատ մը բաներու նման — յաւիանապէս անընելի մնալ։

Խնդիր մը — որու առթիւ կը զրուին այս ապերը — ցոյց պիտի տայ թէ ինչպէս երբեմն յաջողակօրէն կը վատրենք գեղեցիկ բան մը, և ընդհակառակը, մեր ամենուն գիտցածը չէ՞ թէ ամբապէս կատշած ենք արեւմտեան շատ մը յոսի սովորութիւններու սրունցմէ բաժնուիլ երազեն իսկ պիտի ահաբեկէր մեզի։

* * *

1897 ին էր, ելծլ չեմ սխալիր, երբ քանի մը լուսամիտ օրէնքներ ու պարոններ համախորհուրդ՝ Լօն Թէնիսի ակումբ մը հիմնելու նախաձեռնութիւնը ունեցան, և անվհատ ջանքերու շնորհիւ, քիչ առնուտան մէջ իրականացուցին իրենց սիրուն գաղափարը։

Սկիզբները, սերախալի էր արդարեւ, տեսնել անպամներու շատ նալը որոնք սիրայօժար կ'այցելէին խաղաղայրը, այսպէս, ակումբը օրէ օր կ'առաջիմէր, և որու հայ օրիորդներն ալ սկսած էին նուիրել իրենց նազանքոտ անդամակցութիւնը։

Ի՞նչ գեղեցիկ նորութիւն Լօն Թէնիսի խաղը, ի՞նչ հաճելի պէտք պիտութիւն պիտի ընծայէր հայ ընկերութեան, ընկերութիւն՝ որուն տաղալիլի միօրինակութիւնը առակի կարգ անցնելու վայր էր և է գեա — եթէ կը ներէր։ — Հայ ազջիկը առիթ պիտի ունենար վերջապէս հրաժարելու իր թոյլ կեանքէն, հոն անպարտէի մը աշխուժութիւնը

պիտի ստանար, պիտի օգտուէր ֆիզիքապէս, և — զարձեալ եթէ կը ներէք — հո՛ն ընդ միշտ պիտի անտեսուէր արական սեռը իզական։ Նէն հագար մերթ հետեւ պահելու հինցած սոխորութիւնը. ընդհա-
կառակը, հայուհին պիտի տեսակցէր հայ երիտասարդին հետ ան-
վախ ու անվրդով՝ առանց կասկածանքի՝ առանց մարէն խել անցնե-
լու որ բամբաստելու վտանգին կրնայ ենթարկուիլ երբէք։

Հարթ ուղիի մը վրայէն բաշխու պէս, անխոչընդոտ առաջացաւ մինչև հոս, սակայն. . . : Երազի մը նման եղաւ Թէնիսի խոստա-
ցող շրջանը կարճատև ու խաբուսիկ։ Պզտիկ «խօսուք» ներ մէկ
կազմէն, զօրեղ վայրահաչութիւններ միւս կողմէն, ոմանց պահպա-
նողականութիւնը, և բիշ մ'ալ երկսեռ անդամներուն յարասեռու-
թեան սգիին պակասը պատճառ եղան որ տակաւ տակաւ, անզամ
ու անդամահիներ հրամարիլ սիրան, նորեր չի յաջորդեցին անոնց,
այնպէս որ տյօր տկամբը օտարներու խաղատուիլի մը վերածուած
է, թէև անունը հայ կը մնայ տակաւին։

Կարճ է հայ ընկերութիւնը ինքզինքը արդարացին կայսորինակ
ձեռնարկ մը չի քաջաբերելուն համար, ու ժանաւանդ ինչ մեղմացու-
ցիչ պարագաներ պիտի ստեղծէ երբ հարցուի իրեն թէ՛ ինչո՞ւ ան-
տարբեր կը մնայ աղսւր նորութեան մը հանդէպ ու կը հալածէ
դայն, մինչ ասդին չի զեղեք զարդուրանօք զրկելու ասիկա ունակու-
թիւններ, որոնք իրենց փնտաւրեր — հանգամանքով, մեր բարբերուն
մէջ ճշմարիտ աղսեր են։

Եթէ ըսեն թէ Թէնիսը վաղահաս էր մեզ համար, և կամ
անհամեմատ բան մը նշմարելու համարձակին տնոր մէջ, բնա-
կանաբար պատճառ մ'ալ տալ հարկ պիտի ըլլայ, հետեւապէս
ինչո՞ւ։ Ամեն անոնք որ տկանատեն եղած են ա՛յլ խաղին պիտի
վիայեն թէ անոր մէջ ոչինչ կայ պատշաճութեան գէմ։ Ահա՛ երկու
բառով։ Օրիսրը racket մը ձեռքը կը խաղայ, կը հալածէ փոփոխ
առանց շնորհալի ձևերէ հետանալու պէտքն զգալու, արդէն ինքնին
փոփոխապէս խիստ հանդարտ մտքամաւարդ մը ըլլալուն, աւելորդ
շարժումներ չի պահանջեր բնաւ, ուրեմն ինչպէ՞ս կարելի է անհա-
մետ կոչել զայն։

Եթէ նորէն իր այլ հանգամանքովն խել անյարմար նկատուի —
հոս տկամայ կ'ստիպուիմ անհամայ ըլլալ շատերուն — այդ պարա-
զային ինչո՞ւ թալու մեր օրիսրդները որ պարահանդէս երթան,
թողուլ երկասարկներու հետ միայնակ՝ որ պարեն, խօսին, խօ-
սակցին, և վերջապէս գուարճանան միասին, եթէ անջատ անջատ
— ինչպէս Լօն Թէնիսի մէջ — խաղալը անուղիչ է, ուրեմն զոյգ
զոյգ պարելը ճիշտ է. . . :

Ընտ իս, անտրդարանալի է մեր ցուրտ վերաբերումը այսօրե-
հոսի օգտակար ձեռնարկի մը հանդէպ, ու դատապարտելի այն ամեն
բամբասանքները որոնք զուրս պոռթկացին այլ և այլ բերաններէ, և
այս ամենքը խոչընդոտ եղան թէնիսի ակումբին առաջացման ու
զլխաւոր շարժառիթ իր ներկայ անկումին, և արդեօք հարկ կ'ա՞յ
տարակուսիլ որ այսօր կամ՝ վաղը Լօն թէնիսն ալ պիտի վիճակուի
Արեւելեան ակումբին ճակատագրին ընդ միշտ փակելով իր գուռերը։

Եւ ո՞վ պիտի ուզէր այժմէութիւն տալ այս խնդրին եթէ անիկա
երեւան չի հանէր մէկէ աւելի ազեղ բարբեր։

Արեւելեան Ակումբը զոցունցաւ, ի՞նչ փայլծ։ Լօն թէնիսը հոգե-
վարքի մէջ է, ո՞րու հոգ։ Ահա՛ հոս է սակայն, ամենէն աչքառու և
զերազանցօրէն ցաւալի կէտը։ Ինչո՞ւ չզգածունցանք ու չի նեղե-
ցինք մենք մեզի պահ մը, Արեւելեան Ակումբի դուռերը բաց պահե-
լու, եթէ ոչ ուրիշ բանի զէլծ ի պատիւ Իզմիրի Հայ հասարակա-
թեան։ Անտարբեր վիտեցինք մենք անոր կարասիներուն վաճա-
ռումը, ու իր անդամներուն օտար մթնոլորտներու զոգը նկատելիւ,
և այսօր տակաւին անզգայօրէն, չենք ուզեր իսկ մեր աչքերը դար-
ձնելու ուրիշ զժբազղ ակումբի մ'ալ որ նոյնպէս իր վերջալոյսին
մէջ կը գանուի։ Ահա՛ տխուր պարագան որ ցայտուն կերպով կը
ցուցնէ առհասարակ պատուոյ նախանձախնայրութեան բացարձակ պա-
կաւր։

ՂՈՒԿԱՍ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

Ճ Ե Ր Մ Ա Կ ՈՒ Ս Ե Ի

— 385 —

ՆՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

Տ ԽՈՒՐ օգ մը՝ ջիզերը թունդ հանելու, զաղափարներ
պղտորելու, դժգոհութիւն սերմանելու։ Ի՞նչ ընելու է։ Պէտք է հա-
ւաքում մ'ունենալ։ Տխրութիւնը փարատելու միջոցներ խորհիւ։ —
Սպասուհին զործի մէջ է, հոն կ'վազէ, հոս կ'վազէ, կ'երթայ, կու-
ղայ։ Յաջողած է։ Բարեկամուհիներ պիտի դան։ — Ի՞նչ պիտի մե-
ծարուի, անուշ մը, խահվէ, հետը խմորեղէն մ'ալ դու երէկ փու-
ռէն եկած։ Զէ՛, սուրճ չըլլար, թէյ, այո՛, օլը ցրտիկի է, թէյը կը
տաքցնէ։ Լա՛ւ, ամեն ինչ պատրաստ է։

Ժամը 2։ Ո՛ւր մնացին, դեռ ոչ որ երեցաւ։ Ահա զրացուհին,
մերաբոյրը, հօրաբոյրը, զարմուհիները, ամենքն ալ, հեազհետէ,

դուրս մարդ չէ մնացած, չէ՛, ի՛նչպէս չէ մնացած, հասար Տոստո
հանը՞մ, հասար օրիորդը՝ Գայիանէ։ Անոնց լուր՝ չարութեամբ, ինչ
պէ՞ս չէ, արուեստ, առանց Գայիանէի համ հոտ կ'ըլլամ, կուգայ,
հաւաքումներու սիրահար է։ Յանրէն կ'ըսէ, նշանած աղջիկ է։

Ընկերութիւնը՝ բացի վերիի յիշատակուածներէ՝ ներկայ էր։
Բնականաբար՝ աւելորդ խի է յիշատակել, որ մեծամասնութիւնը
կ'կազմէին օրիորդներն որոնք բարեբաղդաբար կամ զբոսազարար
միշտ նշանակելի թիւ մը կ'կազմեն ամեն ուրեք, բայց դարձեալ չա-
փազանց թիւ մը չէին կազմեր, ընդամենն տասն օրիորդ, չափաւոր
չէր թիւը։ Իսկ արիկին մայրերն տեղաւորուած էին բազմոցներու
անկիւնները՝ զիրար չափիւնելով և միանգամայն մէն մին իւր աղագ-
կանուհիին աղջկան հագուստն ու կապուստը հետազօտելու ուշա-
ղիւր՝ ինք զինք. կորսնցնելու աստիճան։

Նախ երկար խօսակցութիւն մը՝ ինչպէս ժամանակ անցնելու,
արդարութիւնը բսելու համար օրիորդը միտքերան նախընտրեցին
զաշնակն և սմանք ընթերցումը, մայրերը սխտան տրանջալ, թղթա-
խաղը՝ սեղանի մը շուրջ՝ նախամեծար համարելով, ժամ մ'անցաւ
և դեռ որոշման մը յանգելու կէտէն մղաններով հեռի կ'զանուէին,
ինչպէս եղաւ սմանդակ օրիորդ մը, բաւական ալ սիրուն, մայրերու
ճաշակին և իր ընկերուհիներու ալ ոչ այնքան տհաճութիւն պատ-
ճառող խօսք մը զլորեց՝ որ բացազանչութեանց ատիթ տալէ զատ
ամեն բերնէ ձայներ և գիրար կ'անխելով խօսելու զմտնային միտք
մը բարձրացուց։

Եւ ի՞նչ էր, Գայիանէի նշանատութիւնը։ Տանտիրուհին յաղթեց
իր հիւրերուն և իր առնական ձայնով արձակեց առաջին ուսմբերը։

— Հինգ հատ աղջիկ ունիմ, փառք Ամենակարողին, աղեղ ալ
չեն, օձիւ՝ Աստուծոյ տուածէն բիշ շատ կրնամ տալ, բայց և ոչ
մէկը դուրս կուտամ, Աստուածածին վկայ՝ մեծ խօսած չըլլամ,
բայց զխնամ որ աղջիկս սոկիէ պէսէք պիտի բնեն, մասին ծայրը
անգամ ցոյց չեմ տար։ Այո ինչ մօտա է բոնի կերթանք, թող
առնը շնթրկուին նոտին, պակաս ըլլայ աշխարհիւ մէկ ծայրի
փետան։

— Բերանդ պահում, ի՛նչ ալ աղուոր կ'խօսիս, իրաւ՝ աղջիկ
չունիմ, բայց ես ալ բեղի հեռ եմ, ի՛նչ է այո, կամաց կամաց՝
Իզմիր աղջիկ պիտի չմայ։

Կ'մոռնար խեղճ արիկինն աչքը անգամ մը չորս կողմ դարձնե-
լու, որ պիտի տեսնէր իր յայտնած կարծիքներէն զրկաշափնեքով
հեռու դադափարներով նկարուն պէմբեր աղջկանց վրայ։

— Այո ըլլալիք բան չէ, կ'ըսէր ուրիշ արիկին մ'ալ, ինսո՞ր

ալ զիւրին, շուտ մը կ'յանձնեն իրենց աղջիկները, խելքիս մէջ չեմ կրնար սեղմեցնել: Գայիանէի մայրը՝ տուտու հանում՝ շատ մեծ սխալ գործեց, անանկ գեղեցիկ աղջիկ սնունամ և դուրս տամ, այն ալ ո՞ր, Չինիմաչունի մօտ է կ'ըսեն:

— Մօան ալ խօսք է, Չի՞ն ըսէ, նայինք, սա համալիկներուն հարցնենք, ո՞ր է աղջիկնե՛ր, Գայիանէի երթալիք անդը: Նայէ՛ ինչպէս սուսիկ բուսիկ նստեր մօտիկ կ'ընեն, դաշնակնիւ ո՞ր մնաց, նշանտուրի խօսք լսեցիք ինտօ՞ր ձգէք երթաք: Ըսէք Գայիանէի նշանածը ո՞ր բաղաբն է, ո՞ր ծայրի ֆիւնարն է:

— Հոնքոնկ, տիկին, Հոյկաչինի թերակղզիին. . .

— Հասկցանք, աշխարհադրութեան զասեմնիւ հարցնող չկայ, Իզմիր չէ՛, Մահնիտա ըսելու պէս Չին չէ՛ Հոյկաչին է եղեր, նայէ՛ սօվանց:

— Այո՛, զրեթէ նոյնն ըսել է, — համարձակեցաւ յանդիմանալ օրիորդ մը — հարկ է ըսել ամերիկեան վարժարանի շրջանաւարտուհի մը, — բայց ի՞նչ ֆլաւս սննի հիսուսութիւնը, հաշորակցութեան միջոցներն, հոսրհիւ բաղաբակրթութեան, գիւտեցու յառաջացման, շողիկ և կըրարականութեան, մօտեցած են, տարիներ առաջ եթէ ամիսներ ու ամիսներ կ'աւելին Իզմիրէ Հոնքոնկ, այժմ. . .

— Նայեցէ՛ք, հաւնեցա՞ք հանրմներ, եթէ քեզի փեսայ մը եղներ կ'երթայի՞ր, առանց ինչը ինչտն է զիսնալու:

Օրիորդը կարծած, շիկնտա, այլ յանդիմութիւնը շարունակելով.

— Եւ ո՞վ ըսաւ, թէ Գայիանէի նշանածին ինչ ըլլալը՝ հասկցուած չէ:

— Սո՛ւ, չըսեմ, հիմա խելքիս կուզայ:

— Խեղքի գալիք բան չկայ, տիկին, Գայիանէ բարեկամահիս է, ինծի ցոյց տուաւ պատկերը իր նշանածին, գեղեցիկ երիտաւ սարկ, բարի՛ ինչպէս կ'ըլլան այն կողմի մօրկերը, հարուստ 3—4 հազար ոսկիի եկամուտով, ուրիշ ինչ կուզէր:

— Ո՞վ առաւ այլ լուրերը նայիմ, ընդմիջեց տիկինը բարկացած, իրենք, բարեկամահիսիւ մայրը, հայրը, եղբայրը, ականջդ դուրս ձգէ նայէ ինչեր կ'ըստին, այնտեղէ հասած նամակներ կարդային ինծի, փեսայունն ոտքին մէկը կալ է կըր, մատերն ալ թափած, մնոր զիտներ թէ ինչէն կ'ըմօփին, հասկցա՞ր, չկիացած զործերուդ մէջ չմանն, այլ ազուորիկ ականջներդ կ'ըրցունեմ հա՛:

Անդիէն ուրիշ տիկին մ'ալ.

— Այնքան ալ հարուստ չէ եղեր, հալիւ օրն օրին ապրող, այն տիկին համար աղքատ, չբուսը ըսել է:

— Տղան մեծ ընտանիք ալ ունի եղեր, մայր, հայր, եղբայրներ, քոյրեր, ամենքն ալ իր ձեռքին մէջ նայող, չէ՛, չէ՛ խելք չէր Տուտու հանրմին բրածը, ես ըլլայի աղջիկս չէի տար, Իզմիրը ձգէ, ցնա աշխարհիս ծայրն, ինչ է եղեր, ամուսին մը դանկելու։

— Պակաս ըլլայ ամուսնութիւնն, եղած տեղը տղայ մը չէ՛ր գտներ, թող սոխ հաց ուտէր բայց աչքին տակ ըլլար։

— Հապա վաղը միւս օր, ի՞նչ պիտի քաշէ մայրը, այս յղի է, այս տղաքերը է, լուր կուզես, ո՛ր պիտի գայ, նամակ կ'դրես, մոռցիր ամուսներ պատասխան տանելու։

— Հոն տեղի մարդիկ ալ շատ կ'օիրեն գտակ սնենալ, հոգի կուտան եղեր, ձեռքերնէն դայ տարին երկու հաս բերել պիտի տան կնիկնուն։

— Ո՛ր կողմը դարձնես խնդալու կտոր մը չկայ, Աստուած խելը առայ ըսեմ, շնորհ առայ ըսեմ, ինչ ըսեմ չդիտեմ, մարդ աղջիկ կը կարգէ թաղը սրտակ պագնելու, անուշիկ աղջիկը, փեսան վայելելու, ասանք գուշտայի քակուիկի սլէս կ'երթան ու կ'երթան, կրնա՞ս բռնել, բռնէ՛ կեցուր։

— Աղէկ որ մեր աղաքները մաքերնէն չեն անցներ այդ տեղերէ աղջիկ տանելու, փառք տանք, զոնէ՛ այս ալ միթմարուելու կէտ ո՛ւնէ։

— Սատանային տկանջը խուլ, իրաւ է ըսածդ, եթէ ասանկ երթայ, ատկից ալ կ'վախցուի, այսօր աղջիկ կուտանք, վաղն ալ տղայ պիտի սեղեն։

— Հոն աղջկէ կայ որ այդ վախը կ'ունենանք, եղածներն ալ մրտա կրտա բաներ են, եթէ իրենք իրենց մէջ ունենային՝ Իզմիրը մաքերնէն կ'անցնէր։

— Ի՛նչ, դրամի դօրութիւնն գիտե՞ս ինչ է, կրտա, մրտա, դրամ ըլլալուն պէս մութն ալ կ'փախի, ետդատաւ ալ կ'անհետի։

— Մեր անուշիկ երիտասարդ ըսածներդ ալ չե՞ս գիտեր ինչ են, ստակ կ'ըսեն կ'երթան, այն եղա՞ւ՝ աչքերու ծուռն ալ կ'ուզուի, մեծ բերանն ալ կ'հաւքուի, մասնաց կ'դառնայ, կար վիզն ալ կ'ուղղուի, տափակ կուրծքն ալ, ամեն բան կ'ըլլայ վերջապէս։

— Բայց սա Տուտու հանրմի բրածը մարտուելու զեղահատ չէ. քա կնիկ ըսէր մէկը, աղջիկդ գեռ պզտիկ, աղուոր, սիրուն, համակրելի, ստակ սնիւս, վիճակ սնիւս, ի՞նչդ էր պակաս, ելար աղջիկդ Հիւնուր ֆիւնարը հարս դրկելու, այս բռնի փորձանք փնտռել չէ՞։

Յանկարծ ձայներ լսուեցան. լոնցէ՛ք, սուս, սուս, Աստուծոյ սիրոյն, եկա՛ն, դուր կ'բանան։ Օրիւրդները իրար անցան, գացին՝ եկան, տիկիները մէյմը ելան՝ նստան եւ ահա ներս կ'մտնէին Տուտու հանրմի եւ նշանած աղջիկը Գոյիւսնէ։

Տուտու հանրմ, վարպետ կին, փորձառու, բննազ, հասառու-
թիւն ունեցող, ըստ խնդալով:

— Վախճամ խօսքերնիդ կարեցի, իրաւ որ եա կ'երթամ եթէ
չշարունակէք:

Օրիորդներն աւելի տնկեղծ, իրենց յանցանքէն աւելի իրենց
մեղսակցութիւնը պարտկելու նախանձախնդիր՝ արդէն Գայլանէի
վիզը փաթառած համբոյրներու տեղատարափներ կ'թափէին, իսկ
տիկին մայրերն, որք ելած, հաղար երզումը մէկ կ'ընէին որ իրենց
խօսքի թելը չէր կարուած:

Բայց Տուտու հանրմ ախրան շուտ խաբուողներէն չէր, դուշա-
կեց եղելութիւնը և իր բնատրութեան համեմատ գոհ կ'մնար իր
վաղեմի բարեկամութիւնը նեղը մտած տեսնելով: Վերջապէս տան
տիրուհին ճարպիկ փրթիկ ուզեց:

— Խնչո՞ւ արգելք պիտի ըլլաս մեր խօսակցութեան, կ'ըսէր
խնդալով, խօսքդ կ'ընէինք, բաղդ մատերնիս փաթառած կ'աճնէինք
կուտայինք, Աստուած սրտիդ համեմատ փնտացու առաւ, խերը
տեսնես աղջկանդ ու փեսիդ:

Էւ համբոյրներու շարքը սկսաւ մէկիկ մէկիկ, մէկ կողմէ տի-
կինները, միւս կողմէ օրիորդները դաշնակի մը բոլոր խաղերը
սկսան առն ու կտրել հնչուն ու եղանակաւոր Տուտու հանրմ և Գա-
յլանէի այսերուն վրայ դարնել: Այս պաշտօնական զրկընդխառ-
նումն վերջ ամեն սք նստած էր:

— Անքը լոյս:

— Խերը տեսնես:

— Թաղն ու պատկը պաղնես:

— Տառաք Գեղամին:

— Աստուծով յարմար հարս մ'ալ կ'ունենաս:

— Այս ի՞նչ բաղդ է, Տուտու հանրմ:

— Չգտնուելիք:

— Գայլանէ ու մերկներուն ալ մէյմէկ փեսայ գտնես, կ'ըսե՞ս:

— Չմտնաս բարեկամութիւններդ:

— Բայց պոյմանաւ որ էրիկցոյիդ պէս գեղեցիկ, բարեճև ըլլայ:

— Հոգ չէ, աղջիկս, ևս բծախնդիր չեմ, նայիս որ իմ աղջի-
կանս հարուստ փնտացու մը գտնես ինչպէս է բուկդ:

— Է՛հ, ե՞րբ կ'մեկնիս Տուտու հանրմ, ե՞րբ է հարսանիքդ:

— Գիտե՞մ ես, սանկ մէկ ամսէ մը ճամբայ ելնելու միտք
ունիմք:

— Պ. Գեղամն ալ հետդ պիտի աճնու՞ն:

— Անշուշտ, ուրիշ ո՞վ կ'ընամ առնել, ամուսինս գործը սրմէ ձգէ:

- Չեղնես աղուդ ալ հոնկէ հարս մը դանկա :
— Ատանկ միտը մը շունինը, ո՞վ գիտէ վաղուանը :
— Եթէ բան մ'ալ կայ, ի՞նչ կուզէք որ ըսէ Տուտու հանըմ :
— Չէ՛, ինչ պիտի ըլլայ :
— Դուն ալ, ինչո՞ւ կ'սլահես, չղրուցե՞ս :
— Կեցողեամ որ բան մը չկայ :
— Ինչ և է, քու զիանալիք բանդ է :
— Չխօսի՞ս Գայիանէ, սիրեմ անուշիկ ղէմքդ, ինչպէ՞ս պիտի բաժնուիս մեզմէ, պիտի կարօտանա՞ս մեզի :
— Կարելի՞ բան է մոռնալ ձեզի, ինչպէս նաև տիկիները և բարեկամուհիներս :
— Երբոր ամուսնանաս, ամուսինիդ չմոռնաս յիշելու մեր աղ-
ջիկները, կ'լսե՞ս, բեզմէ կուզենք անոնց ալ մէյմէկ փեսայ :
— Չեղքես եկածը պիտի ընեմ, որպէս զի բարեկամուհիներս
հոն փոխադրեմ :
— Նայէ ի՞նչպէս ալ համով կ'խօսի, բեզի չսիրողը կայր ըլլա-
լու է կամ խուլ :
— Ի՞նչ խօսք է այդ, ձեր ազնուութիւնն է, տիկին, կ'ըսէր
Տուտու հանըմ բժժիժադո՞վ մը :

* * *

Ի՞նչ ըսիր, ազնիւ ընթերցող, զեւ շարունակե՞մ, չձանձրա-
ցա՞ր, ես հաւատա՞ որ՝ հակառակ իրողութիւն մը պատկերացնելու
նստատակիս՝ սկսայ նեղուիլ, ո՛չ թէ զրելէ, այլ այդ անզուգական
ընկերութեան մթնոլորտի մանրամասնութիւնները զծելէ :

Չեմ ուզեր և չեմ ալ ջանար այդ կանանց հաւաքման մէջ տե-
ղի ունեցած խօսակցութեան հսկերանութիւնն ընելու, այնպէս կար-
ծեմ թէ ուշիմ ընթերցողն ու ընթերցուհին լաւ ըմբռնեցին թէ
ի՞նչպէս զիբաւ կ'փոխուին խօսքերն ու կարծիքները, թէ որքա՞ն
աղեղ երևոյթներ կ'սքողուին ընկերութեան զանազան խաւերու մէջ,
և թէ որքա՞ն զոյշ ու շրջահայեաց պէտք է ըլլալ ներկայ ծառա-
նակիս մէջ, ուր անկեղծութիւնը սկսած է իր նշանակութիւնը կո-
րուել, եթէ չէ՛ կորուսած ցարգ իր բովանդակ տրժանիքն և աւե-
լորդ բառ մը դարձած որ կրնայ իբր գարդ զեակզուիլ սոսի բառա-
բաններուն մէջ :

ՆՈՒՐԶԱՆ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՇԱ ՏԱՏԵԱՆ

ԱՆՅԵԱԼ, Հօկա, ամսոյ 7/20 ին կնքեց իր արդիւնաշատ
կեանքը՝ 71 տարեկան հասակին մէջ, զոհ երթալով սրտի հիւանդ-
դութեան մը սրուն ենթակայ էր երկար տարիներ, խոր սուղի մէջ
թողլով իր սիրականները և բովանդակ հայ ժողովուրդը։ Արտա-
հարզ շքեղութեամբ կատարուած է յուղարկաւորութեան հանդէսը,
որուն մասնակցած են Պետական ու Դեսպանական բարձր պաշտո-
նատարներ և ժողովրդեան անհուն բազմութիւն մը։ Տատան Յա-
րութիւն փաշայի մահուամբ կ'անհետի հանճարեղ դիւանադէտ մը,
Օսմ. կայսրութեան շահուց անձնուէր և անվնէր պաշտպան
պաշտօնատար մը և հայ ցեղին պատիւ բերող ազդանշանոր ան-
հատականութիւն մը, այս անհետացումը կ'ընդուն տխրալիսի պարաս
մը որ թերևս դարերու կ'կարօտի լեցունելու համար։

Ա. Մամիկ խմբագրութիւնը իր խորին և անկեղծ վշտակցու-
թիւնը հրապարակաւ կ'արտայայտէ մեծանուն հանգուցեալին սգա-
կիր զաւակաց և համայն պարագայից։

ԲԱՅՆԱՄԱԿ

Առ ԵԶԵԿԻԷԼ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Տ. Եզեկիէլ Ծ. Վ. Արշարունի այցաքարս մը կ'ուզէ խմբ-
բագրութեանս հետեւալ պարունակութեամբ.

«Ասկի առաջ՝ նամակաւ յիշեցուցած էի քե՛րբ
Պօլիս հասնիմ այն ատեն դիկեցեք բաժանորդագրու-
թեանս համաձայն քերքերը։ Թեպետե՛ս Տիարալիքի
դրկութիւնը դադրեցաւ, բայց Պօլիս հասնելես ի վեր ալ
չի շարունակուիր։

¹ Այսինքն՝ տարի 1870-ի 1900 Հոկտեմբեր ըսել կոչեք։

«Արդ՝ երբ դիտել տալու պարագայ մը ըկիայ՝
շարունակեցէք² :

«Մարքելով պատ. բերրիդ յարատեւութիւն, որ-
պէսզի լաւ քաշքշէք մեր անունը, »

1901 Հ.Վ.Գ.

Օրհնալիր սղջունի.

Կ. Պէլեւ յերասանական

Ե. Վ.

Սոյն այցաբարտով Տ. Եղեկիէլ Վարդապետ կ'սլարտաւորէ
զմեզ բացարձակ յայտնել իրեն, թէ խմբագրութիւնս՝ իր անունը
երբէք քաշքշած չէ, այլ ընդհակառակն իր պաշտօնավարութեան
մասին զրկուած շատ աննպաստ զրութիւններ յօժարած չէ հրատա-
րակել: Սակայն այսօր կատարելապէս իրաւունք կուտայ միզի, եթէ
ս'չ յիշեալ զրութիւններն՝ այլ դէմ վերջնաւ խմբագրութեանս սղ-
ջուած էրեք կտոր Պաշտօնադրերն՝ իր պաշտօնավարութեան և
ընտրական գործողութեանց արդիւնաւորութեան դէմ՝ հրապարակ
հանելու՝ որք են.

1⁰ Համայն Եկեղեցական Անդամներու եւ Գաւառ-
ական Ժողովոյ եւ Տիարպէֆիրի երկուց եկեղեցեաց
համագումար Բահանայական դասուն ստորագրու-
թիւններով, 26 Սեպտ. թուակիր:

2⁰ Տիարպէֆիրի Բաղաճական Ժողովոյ դիւանին
կողմէ, 2 Հոկտ. թուակիր:

3⁰ Ս. Կիրակոս Եկեղեցւոյ Ազգ. երկսեռ վարժա-
րանաց Հոգաբարձութեան կողմէ, 3 Հոկտ. թուակիր:

Այս պաշտօնական բողոքագիրները արդէն հասած են նաեւ
Ս. Ս. Պատրիարք Հօր և որոց պարունակութիւններն՝ կարող
է՝ եթէ կ'փափարք՝ կարգաւ Տ. Եղեկիէլ Վարդապետ՝ զիմելով Ազգ.
Պատրիարքարանի Դիւանատունն, որով պիտի համազուի թէ որչափ
անիրաւ և մեզ դէմ՝ երբ քաշքշուի կ'կոչէ ինչ որ հանրութեան
շահերը պաշտպանելու նպատակաւ հրատարակած ենք ցարդ:

² Չեր բաժանորդագրութիւնը սկսած է 1900 թիւ 6 է և շա-
րունակուած մինչև 20, հետևապէս 1900 թիւ 21 է — 1901
թիւ 5, ինչ թիւ է ձեր իրաւունքը՝ որ յանձնուած է քղբաստան՝
այժմ որ ձեր հասցէին տեղեկացած ենք:

Յ Ո Ր Ե Լ Ե Ա Ն

ՄԵՄԱՆՈՒՆ ՌԷՔԻՈՍ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

Անցեալ ամսոյ 27 ին հետեւեալ հետադիւններն ուղղուած են Ռէքէոս Էֆ. Պէրպէրեանի.

« Եւր ջերմագին շնորհաւորութիւնները տոնմային կրթութեան եւ դաստիարակութեան հոյսակաւ անդեանին: »

ԶԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

Իսկ տեղւոյս Ուսումնական խորհրդոյ կողմէ

« Զեւ վարժարանի 25 ամեայ տարեդարձի առթիւ ընդունեցե՛ք մեր շնորհաւորութիւնները, ձեր մասնագիտ կրթական գնահատելի ծառայութեանց յարատեւութիւն մտադրելով ի դիմաց Ուսումնաւորներդոյ: »

ՆԵՐՍԵՍԵԱՆ ՍՊԱՐԴԱԼԻ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Նոյնպէս երկուս վարժարանաց ուսուցչական մարմնոյն կողմէ

« Միտանց կ'մասնակցինք ձեր յոբելեանին, ջերմագին շնորհաւորելով անձնուէր դաստիարակը, հոյսակաւ գրադէսը: Կ'մտադրենք երկար կեանք ուսուցչացե՛սդ եւ յարանուն յաջողութիւն ձեր Ուսումնարանին: »

Յանուն երկուս վարժարանաց ուսուցչաց՝ Տեսուչ

ԹՈՎՄԱՍ ՊՅՍԱՃԵԱՆ

Դ Ի Տ Ո Ղ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Մ Ը

■ Զ Մ Ի Բ Ի Ազգային վարժարաններու նկատմամբ Արեւելք և Ա. Մամուլ ժամանակէ մը ի վեր իրարու դէմ զաղափարներ կը յայտնեն, մէկին կամ միւսին իրաւունք տալ չէ՝ նպատակը այս տողերուն, զրուածները կան ու կը մնան և ամեն ոք կարող է իրեն յատուկ համոզում մը գոյացնել զանոնք կարգալով: Եւ սակայն տղանիկ պարագայ մը կուզեմ մատնանշել, որ յուզուած խնդրին հետ բնաւ առնչութիւն չունի, թէ և ա՛յլ առիթով ծագում առած:

Պարոն Ա. Անտոնեան որ ուրիշներու արամբարանութիւնները

ստէպ սխալ կը գտնէ, արդեօք ո՞ր տեսակ տրամաբանութեան կարգ պիտի դառնէ հետեւեալը զոր նոյն խոյ ինքը կը գրէ իր մէկ «Աջ ու Ձախին» մէջ՝ Ս. Մամուշի պատասխանած միջոցին. «... կարգ մը իզմիրեան սրամտութիւններով որոնք չեմ գիտեր ինչո՞ւ միշտ պաղ ոչ անձնանի հանգամանք մը կ'առնենան»:

Ի՞նչ հարկ կար այսօրինակ խօսքի մը ընդհանրական ձև տալ ու նետել զայն իզմիրցիներուն երեսին, բանի որ կը բաւէր մի միայն իր ընդդիմախօսին ուղղել այդ խօսքը ինչպէս նաև իր ամեն ուզած, ներք, ու լսել փոխադարձաբար:

Եւ յետոյ, յաւակնոտութիւն չէ՞ արտասանել մօտ մը զոր նոյն խոյ իրմէ շատ աւելի հեղինակաւոր զրիչներ մինչև այսօր չեն համարձակած արձակելու. . . :

Կ'անցնիմ ուրիշ կէտի մը:

Եթէ ընթերցողը կուզէ իր միայն յոգնեցնել թող՝ աշխարհի անձոնի ու պաղ հանգամանքները սրամտութեան հետ հաշտեցնել, որովհետև ի՞նչ կը նշանակէ սրամտութիւն կոչել բան մը որ պաղ է ու անձոնի, ի՞նչ կըսէք ասոր, որքան հեռու են պաղութիւն ու անձոնիութիւն ըստած բաները սրամտութենէն, նոյրան ալ հեռու է ուղիղ արամաբանութիւնը Պրն. Անտոնեանի այս խօսքէն:

ՂՈՒԿԱՍ ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ՆՐԱՊԵՐ

ԱՐԵՒ. ՄԱՄԱՆՈՅ ողբացեալ հիմնադիր խմբագրապետի տնուան տարեդարձին առթիւ Հոկտ. 20ին հանգստեան աղօթք կարդացուեցաւ և պատկներ դրուեցան իր գերեզմանին վրայ ուր ներկայ էին՝ իր որդւոյն և հարսին հետ՝ ազգականներ և բարեկամներ:

ՅԱԿՈԲ ԱՇՈՏ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ, նորընտիր Առաջնորդ ճանիկի միճակին, որ բաւական ժամանակէ ի վեր քաղաքս կ'գտնուէր, անցեալ Հոկտ. ամսոյ 23ին մեկնեցաւ դէպի Պոլիս, ուր առաջնորդական պէրաքը ստանալէ յետոյ՝ պիտի ուղեորի իր նոր պաշտօնատեղին Սամսոն: — Աշոտ Սրբազան լաւ յիշատակ մը կ'ընդունէ իր միջին մէջ իբր ծանրաբարոյ, կրօնասէր և կենցաղագէտ եկեղեցական, ինչպէս նաև իր գործունէութեամբ և հոգեշահ քարոզներով: Ա. Մամուշ խմբագրութիւնը կար և կարողութիւն կը մաղթէ Ն. Սրբաշնութեան և արդիւնաւէտ պատշաձալարութիւն՝ յօգուտ և ի զարգացումն իր հովուութեան յանձնուած հօտին:

Ս. ԼՈՒՍԱՆՈՐԶԵԱՆ ՀԻԻԱՆԴԱՆՈՅԻ հարեւրամեայ յորելեանին Տեղեկագիրը, (1801—1901), զոր պատրաստած է Յանձնաժողովը անդամներէն Պ. Կ. Նաւասարդեան, հրատարակուեցաւ թերթի տպարանէն. կ'ըսէր

կանայ 56 էջերէ՝ սկիզբը սւնի նախաբան մը և Ս. Առաքնորդ Հօր մէկ պաշտօնական նամակը՝ հրատարակութիւնը արտօնող. բաժնուած է երեք շրջաններու, ա. 1801 — 1842, բ. 1842 — 1879, գ. 1879 — 1901, որոնց մէջ համառօտ կերպով ներկայացուած են Հիւանդանոցի անցեալ և ներկայ վիճակը և կրած փոփոխութիւնները, 1879ի վերաշինութեան հանդէսը և շէնքին մանրամասն նկարագիրը: Տեղեկագրին վերջը գրուած են մի քանի հաշուեկշիռներ և եղրակացութիւն մը որով կոչուած կըլլայ բարեօգտագոյնոց առատաձեռնութեան: Այս Տեղեկագիրը ինչպէս նաև տպեալ նամակ մը՝ պիտի գրկուի հեռաւոր և մօտաւոր ազգայնոց, Առաքնորդաց, Խմբագրաց, ևն. խնդրելով իրենց աջակցութիւնը, նպաստը և մասնակցութիւնը Հիւանդանոցի Հարկաւորման Զորեւեանին: Հանդէսի օրը որոշուած է առաջիկայ 1902 տարւոյ Մարտ 31ի կերակի օրը:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԿՍԵՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՅ աշակերտաց թիւը հասած է 371ի, Ս. Մեսրոպեան վարժարանի աշակերտաց թիւն ըլլալով 208, իսկ Ս. Հռիփօսեան վարժարանի աշակերտութեան հետ 466:

ԿԻՊՐՈՍԻ Առաքնորդ Պատրոս Վ. Սարաճեան, միաբան Ս. Երուստղէմի, որու հետ առիթով ունեցաւ թերթի խմբագրութիւնը տեսակցելու մի քանի անգամներ, կ'երթայ իր ծննդավայրը Սիվրիհիսար ուրիշ պիտի տնցնի Պօլիս՝ դարմանելու համար իր աչքերու տկարութիւնը Տօթի. Էսթերեանի մօտ, յետոյ միևնոյն ճամբով պիտի վերադառնայ իր պաշտօնատեղին: — Հայր Սարաճեան իր պատկանած Միաբանութեան պատիւ բերող բարեբարոյ և լուրջ եկեղեցական մըն է որ գնահատելի ծառայութիւններ մատուցած է Կիպրոսի Հայ գաղութին՝ կրօնական և կրթական տեսակէտով և իբր պն սիրելի եղած իր ժողովրդեան:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ. — Կ'հաղորդուի մեզ թէ Քաղաքիս ազգայիններէն Մեծ Ստեփան էֆ. Գուլոյմճեան իր Գոսապայի մէջ ունեցած մէկ խանութը նուէրը և տեղւոյն ազգային վարժարանին: — Առանց նկատի առնելու նուէրին մեծութիւնը կամ փոքրութիւնը, միշտ անխառն գոհութեամբ է որ կ'արձանագրենք այսպիսի նուիրատուութիւններ, և Գուլոյմճեան էֆ ի այս գեղեցիկ օրինակին պիտի փափաքէինք որ հետեւէին ամեն կարող ազգայիններ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂ. ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ. — Պօլսոյ ազգ. թերթերը օրին կ'հրատարակեն հետազնտե Ատանայէն հասած հեռագիրներ, որոնցմէ վերջինը կ'հաղորդէ ընտրողական ժողովոյ գումարումը Ատանայի մէջ նախագահութեամբ Կաթող. պատուիրակ Գեր. Սահակ Եպիս. Խապայեանի և ներկայութեամբ 40 պատգամաւորներու որոնք կ'ներկայցնեն 54 ձայն. քուէարկութեան արդիւնքը եղած է հետեւեալը. Սահակ Եպիս. Խապայեան 50, Գեորգ Եպիսկ. Երեցեան 48, Վահրամ Եպիսկ. Մանկունի 45, Հմայեակ Եպիսկ. Դիմաքսեան 44, Դրեգորիս Եպիսկ. Յովհաննէսեան 30, Մաղաքիս Արքեպիսկ. Օրմանեան 28: Ընտրական դործողութեանց մասն քամանութիւնը և վեց ընտրեալներու ցանկը հաղորդուած է Ս. Պատրիարքի կողմէ՝ Կոյս. Կառավարութեան, որմէ վերագրւած և ցանկը խառն ժողովոյ մէջ ևս նկատողութեան առնուելէ և ուրիշ ձևակերպութիւններ կատարուելէ ետք՝ պիտի հեռագրուի Ատանա վերջնական ընտրութիւն կատարելու: — Բազմաթի է որ ընտրելու Օգոստ. Սուրբանին այլքան օրինակելի կանոնաւորութեամբ և համբաւելութեամբ կատարուած ընտրու-

Թեան մը արդիւնքն ըլլայ արժանաւորագոյն եկեղեցականի մը բաժնոր-
ցումը կիլիկիոյ կաթող. գահին վրայ որուն անձկանօք կ'սպասէ նոյն բաժն-
մակարտս և բաղմանայ վիճակի ժողովուրդը :

ԵԶՄԻԱԾՆԻ ՎԵՀԱՐԱՆԻ շինութեան համար 50,000 բուպի հանգա-
նակած են Պաքուցի մի քանի հարուստ ազգայինք, ի մէջ այլոց Հ. Մե-
լիքեան և Մ. Ազամեան. յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած է նոր
վեհարանի կառուցման համար որ պիտի բաղկանայ երկու յարկի և որու
յատակագիծը պիտի պատրաստէ հմուտ ճարտարագետ մը : Ս. կաթողի-
կոսը օրհնութեան կոնդակ զրկեր է նուիրատուներուն :

ՊԱՏՐԻԱՐԲԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿ — Անցեալ շաբաթ Պօլսոյ բոլոր եկե-
ղեցիներուն մէջ կարդացուեր է Ս. Պատրիարք Հօր Պատկազրութեան Կոն-
դակը, որ յատուկ հրահանգներով կարգիլէ պատկազրութեան տանց մէջ կա-
տարուելը. ի հարկէ գաւառներն ալ պիտի զրկուի Նշն կոնդակէն և տա-
նոր գործադրութիւնը պիտի յանձնարարուի Աւաջնորդաց : — Ետտ գովե-
րի կարգադրութիւն մըն է այս որով կուզուի ամուսնութեան Ս. խոր-
հուրդը նուիրագործել միայն սրբավայրին մէջ և տարակոյն շուրհիք որ
բարեպաշտ ժողովուրդը սիրով պիտի գործադրէ Ս. Պատրիարք Հօր հրա-
հանգները :

ՄԱՍԻՍ ԳՐԱԿԱՆ շաբաթամբերի Պատ. Խմբագրութիւնը կ'ինչորէ
մեղմէ ծանուցանել թէ՛ անհիմն է այն տարածայնութիւնը որու համե-
մատ իբր թէ նոյն թերթը պիտի վերածուի կրօնական թերթի :

ԾԱՂԻԿ Իբր ամսորնայ թերթ սկսած է հրատարակուիլ՝ որու քանի
մը թիւերը ստացանք վերջերս : Տարեկան բաժանորդագինն է գաւառաց
համար 80 դրշ. վեցամսնայ 40 դրշ. : Ա. Մամուլ յաջողութիւն և յա-
րատուութիւն կ'մտածէ իր նոր պաշտօնակիչներուն :

ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿ. — Ստացանք Ա. թիւը այս նոր թերթին որուն խմբ-
ագիր — արտօնատէրն է Արմէն Լուսինեան և հրատարակիչը Նշան Պէր-
պերեան, երկուքն ալ ձեռնհաս իրենց ճիւղին մէջ. այս առաջին թիւին
պարունակութիւնը ճոխ է և պատկերազարդ, միայն փափաքելի է որ
Հանրագիտակ ըլլայ զուտ մանուկներուն յատկացուած թերթ մը՝ ինչ-
պէս էր երբեմնի Բուրաստանը, միտք ու սիրտ հրահանգող և միանգա-
մայն զբօսուցիչ : Յաջողութիւն և յարատուութիւն կ'մտածենք Հտնրա-
գիտակի հրատարակութեան ձեռնարկող մեր երկու բարեկամաց :

ՎԵՐՋԻՆ ԽՕՍԲ ՄՍԼ. — Պ. Արամ Անտոնեան կարող է միշտ մի-
ևնոյն խողովակէն գիտել և անընդհատ դժբաղիլ տեղւոյս վարժարաններով :
Պ. Անտոնեանի յիշատակած թուանշաններն օրը օրին գրուած Արեւիկի
մէջ հիմնովին օգտյին են ու բաժանին. թէ ինչո՞ւ. նախ՝ Աւաջնորդարանի
տարեկան ծախսն է 431 ոսկի և ոչ թէ 517. Բ.) դպրոցներու նախորդ
պիւտճէն էր ըստ որոշման գաւառական ժողովոյ տարեկան 981 ոսկի,
այժմու որոշածն է 800. Գ.) Բանկայի հաւաքութ. մը երբեք չէ պատկանած
վարժարաններուն : Դ.) Յուդարկաւ որութեանց հաշիւ մը ցոյց տրուած է՝
այդ գումարի մեծագոյն մասը յուղարկուորութիւններու երթող աղքա-
տիկ տղոց և եկեղեցական ժամերգութեանց մասնակցողներուն կ'պատկա-
նի, փոքր մաս մը կ'մնայ դպրոցին : Ե.) Ալիանոսի տարեկան 500 Փրան-
քըն արդէն 5 — 6 տարիէ իվեր դադրած է, և այդ գումարը յիշատակող-
ներու հարցնելու է, թէ ինչո՞ւ չեն յաջողած վերահաստատելն : Զ.) Թո-

շակներէ գանձուած գումարներու մեծագոյն մասը կ'յատկացուի աղքատիկ աշակերտաց զբերումն և մաս մ'ալ դպրոցներու անհրաժեշտ նորոգութեանց և ծախուց, յուզարկաւորութիւններէ աւելցած տարեկան 7-8 ոսկւոյ գումարին հետ: Անցեալ շրջանին թոշակներէ հաւաքուած 680 մեծիտի գումարէն յանձնուած է ազգ. արկղին 250 մեկոյ միայն: Է.) Ազարդալեանի կտակին տարեկան տոկոսի 30 ոսկին, այն ընտանիքի երեցագոյն անդամի կամքով՝ ըստ կտակի տրամադրութեան, նուիրուած է 15 1/2 ոսկին ազգ. արկղին, 30 ոսկին յատկացուած է Կ. Պօլսոյ Ս. Փրկչեան հիւանդանոցին: Արդ. Գաւառ. Ժողովը Ազգ. Արկղի դրամական արդի կացութեան վրայ յենլով՝ երբ ազգ. հաստատութեանց պիւտճէները կ'սահմանէ, ինչու անիրաւ հոշակութիւն և արդէն ո՞ր հաստատութիւնը միշտ միօրինակ պիւտճէով մը կ'մատակարարուի, երբ պարագայինը կ'ստիպեն փոփոխութիւններ ներմուծելու, յամանակն երևան պիտի բերէ և նաև ապացուցանէ թէ ո՞վ իրաւունք ունի այս խնդրոյն մէջ, թէ ո՞վ աւելի նախանձախնդիր է տեղւոյս տոհմային գործոց կանոնաւոր և փայլուն վիճակին, իսկ Ա. Մամուլ ազատ է հոգածութեամբ կամ անհոգութեամբ վերաբերուելու այս խնդրով, այդ ալ չհասցնէր ոչ մէկու:

Ա. Ա. Մ.

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՔ Ի Զ Մ Ի Ի Ռ Ն Ի Ա

ԱՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ Բրիտ. Միութեան հովանաւորութեան ներքե զիշերային գաղաւանդութիւնը սկսան Հոկտեմբեր մէկին Ս. Մեսրոպեան վարժարանի մէջ երեկոյնները ժամը 6 1/2 քն մինչև 8 1/2 շաբաթը չորս անգամ այս է Բշ. Դշ. Եշ. և Ուրբաթ օրերը:

Կ'աւանդուին հետեւեալ գաղախօսութիւնք.

Հայերեան. — Պրնք. Հ. Շահինեան, Հ. Քեչեհեան, Ա. Տէր Ստեփանեան, Թուրքերեան. — Հ. Քեչեհեան, Ա. Տէր Ստեփանեան: Յրանսերեան. — Հ. Քեչեհեան, Կ. Դարբինեան, Պ. Բարսեղեան, Անգլիկերեան. — Ա. Տեօմեհեան, Յ. Դաւիթեան, Պատուելի Ճիւղեան: Թուրքաւորքիւն. — Հ. Շահինեան, Կ. Դարբինեան, Վ. Պալապալեան, Տումարալիւն. — Ս. Թօքարլեան:

Կը հրաւիրենք սիրելաբար մեր սրտանինները, որոնք օրուան մէջ զործով կ'զբաղին, փութալ օգտուիլ այս գաղախօսութիւններէն, որոնք ձրի կ'աւանդուին իրենց: Այժմ ունինք 70 աշակերտք, որոնց 25 ք Որբանոցէն են:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆՑ

Խմբագիր — Տէօքեհ
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

Տպագրութիւն
Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՄԱՍՈՒ

31-րդ Երջան

1891-1901

ԲԱԺԱՆՈՐԳԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՒ ԱՅԼ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Ա. Ա. Մամիկոյ բաժանորդ գրութիւլ փափաքողները կրնան ուղղակի խմբագրութեանս գիմել կամ հանդիսիս Պատ. Գործակալներուն, սրոյ միջոցաւ կրնան ստանալ իրենց թերթերը: Բաժանորդագրութիւնք կ'սկսին թիւ 1 է և 13 է:

ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ամասիա	—	Մէծ. ՀԱՅԱԶՈՒՆ ԷՖ. ԽԱՆԴԱՄՈՒՐ
Ատանա	—	» ՅԱԿՈԲ » Յ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ
Ատաբազար	—	» ՍՏԵՓԱՆ » ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ
Գանձիրէ	—	» ՕՀԱՆ » ԽՆՏԱՄԵԱՆ
Երզնկա	—	» ՊԱՐՈՅՐ » ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ
Էնկիլարի	—	» ԴԱՆԻԷԼ » Յ ԱՇԼԳԵԱՆ
Թոֆար	—	» ՄԻՍԱԿ » ՓԱՆՈՍԵԱՆ
Թրիփուլի	—	» ՍԻՐԱԿԱՆ » Յ. ԳԸԼԸՃԵԱՆ
Խարբերդ	—	» ՌՈՒՐԵՆ » ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ
Նիրառօն	—	» ԴԱԼՈՒՍ » ԻՏՇԵԱՆ
Հարկայ	—	» ԳԱՐԵԴԻՆ » ՃԻՅԻՐՃԵԱՆ
»	—	» ՎԱՀԱՆ » Յ. ՌԻՋՈՒՆԵԱՆ
Մալաթիա	—	» ԳՐԻԳՈՐ » Յ. ԹԱՇՃԵԱՆ
Մարգուան	—	» ԱԻԵՏԻՍ » Կ. ԿԻՒԼՊԵՆԿԵԱՆ
Շ. Գարաճիսար	—	» ԱՐՄԵՆԱԿ » ԱՐՁՈՒՄԱՆԵԱՆ
Չիգակօ	—	» Մ. Մ. ԷՖ. ԳԱՐԱԿԱՎՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Պանաքըմա	—	» ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ԷՖ. ԿԻՍՏՈՒԵԱՆ
Պարաիզակ	—	» ՍՏԵՓԱՆ ԷՖ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ
Պրուս	—	» ՅՈՎՀ. » ՇՈՒՊԱՐԱԼԵԱՆ
Սաման	—	» Լ. ԵԴ. » ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
Սիբաստիա	—	» ԱՐՄԵՆԱԿ » ԹՈՐԻՈՍԵԱՆ
Տիարպիկի	—	» ՊՕՂՈՍ ՎՐՇ. » Տ. ԳԱՅՐԻԿԼԵԱՆ

Ռ. Խմբագրութեանս միջոցաւ բաժանորդագրողք պարտաւոր են իրենց տարեկան կամ վեցամսեայ վճարումն ուղղակի խմբագրութեանս քրկելու:

Դ. Բաժանորդագրութեան վճարելի է ԿԱՆԽԻԿ ուղղակի դրամով և անուղղակի թղթագրովով, (20 դրուշնոյ դրոշմ մէկ մեծիտի հաշուով) Փոխ-Գրով, քաղքիս կամ Կ. Պոլսոյ հրապարակի վրայ քաշուած կամ Օսմանեան, Աւստրիական ու Ֆրանսական Մանտա - Բոս - դով:

Դ. Խմբագրութիւնն պիտի գողցնէ թերթերու առաքուածն այն բաժանորդներուն որ մի քանի թիւ տասնալէ ետն կ'ապաղեն բաժնեգինջ ուղարկել :

Ե. Հրատարակութեան համար զրկուած , բայց ո ու է պատճառաւ անտիպ մնացած յօդուած ու գրուած ետ չեն զրկուիր : Ղրկուած յօդուածք թղթին միայն մէկ երեսին վրայ պէտք է գրուած լինին ի գիւրու-թիւն :

Զ. Նշնպէս անպատասխանի կ'մնան այսպիսի զանցառութեան առ-թիւ գրողէն խնդրուած ո ու է բացատրութիւն :

Է. Ընդունելի չեն անվճար նամակ կամ ծրար :

Ը. Խմբագրութիւնն պատասխանատու չէ այն բաժանորդաց որք իրենց տեղափոխութեամբ չեն ստանար թերթերն , իսկ այն բաժանորդներն որ կանոնաւոր թերթերն չեն ստանար , ժամանակին կ'արտատարին իմացնել խմբագրութեանս , տարին լրանալէն վերջ ո ու է այսօրինակ առարկու-թիւնք ընդունելի չեն :

Թ. Պիտի ծանուցուն թերթիս մէջ ամեն նոր հրատարակութիւններ օրոցմէ երկ երկու օրինակ կ'զրկուին խմբագրութեանս :

Ճ. Ա. Մամուլ կ'հրատարակէ նաև ծանուցումներ շատ չափաւոր գիներով :

ԺԱ. Ա. Մամուլ իբրև յաւելում տպելու առաջարկ կ'ընդունի զբամական մասնաւոր վճարմամբ :

ԺԲ. Ամեն նամակ , զրամ , գիրք եւայլն պէտք է ուղղել առ խմբագիր - Տնօրէնն :

Հասցէ

م. ماموريان خدومي از مير

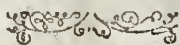
Մ. Մամուրեան Որդի — Իզմիր

ՄՐ. Mamourian Fils — Smyrne

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

24	րիւի	դրդ.	արծ.	60	Քաղաքիս	համա
24	»	»	»	30	Դաւառաց	»
12	»	»	»	35	»	»
24	»	Ֆրանք		15	Արտասահմանի	»

Թիւք 3 Ղրուք

Im. redaction
de la Revue Arménienne HANTESS
au couvent des R. R. P. P. Méchitaristes
VII Méchitaristengasse 4
VIENNE